

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ
ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Hazırlayan
Yüksel MARAZER

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Hakan CANDAN

KARAMAN – 2020

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ
ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Hazırlayan
Yüksel MARAZER

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Hakan CANDAN

KARAMAN – 2020

**TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ
ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: / /

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun
...../...../..... tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:

Mühür
İmza

**“İNSANI YAŞAT Kİ DEVLET
YAŞASIN”**

ŞEYH EDEBÂLİ

ÖNSÖZ

Devlet olgusunun var olduğu günden günümüze kadar geçen süreçte devleti oluşturan en önemli unsur olan insanın devlet tarafından sahiplenip korunması her daim önemli bir konu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu aşamada devletin görevi gerek savaşta, gerek barışta, gerek kıtlıkta ve gerekse de yoksulluk zamanında halkın yardımına koşmaktır. Devlet bu yardımları çeşitli şekillerde ve çeşitli kurumlarla gerçekleştirmiştir. Bu yardımların yapıldığı noktada bazı sorunlar baş göstermiş ve yardımın değerine gölge düşmeye başlamıştır. Kocaeli ili Çayırova ilçesini kapsayan bu çalışmanın temel amacı bu ilçede yaşayan halkın sosyal yardımlara bakışının olumlu/olumsuz tespitidir.

Bu noktadan hareketle hazırlanan tezin konusunun belirlenip şekillenmesinde ve tezin oluşma aşamasında bana en büyük desteğini gösteren bana bir hocadan ziyade bir ağabey bir baba gibi yaklaşan ve sabır gösteren danışman hocam sayın Doç. Dr. Hakan CANDAN'a, yine yüksek lisans aşamasında bizlere sağladığı engin bilgileri büyük bir ustalıkla aktaran Doç. Dr. Sefa USTA'ya ve en son lisans dönemimin başından yüksek lisans dönemimin sonuna kadar bana hayat adına önemli aktarımlar yapan tüm hocalarıma saygıyı ve teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım aşamamda bana yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım Ali Aydoğdu SELAMET arkadaşşıma ayrı bir paragraf açıp onu da unutmadığımı göstermek isterim.

Anket çalışmamda bana yardımcı olan Çayırova'nın değerli halkına canı gönülden şükranlarımı sunarım.

Ve en son...

Beni topluma örnek bir kişi olarak yetiştirip vatana millete faydalı bir iş yapmaya çalışmış ve zannımca bunu başardığımı düşündüğüm Anne ve Babama, her daim benim yanımda olduğunu bildiğim Ağabeyim ve küçük kardeşime ve stresli zamanlarımda bana katlanan sevgisi ile bana apayrı bir güç veren biricik nişanlım Hatice KARTAL'a kucak dolusu sevgilerimi iletiyorum.

Yüksel MARAZER

ÖZET

İnsanlık var olup devletleşme sürecine girdiği ilk zamandan itibaren çeşitli şartların etkisiyle her daim sosyal, siyasal ve ekonomik sıkıntılarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Savaşlar, ekonomik istikrarsızlıklar, deprem, sel ve yangınlardan dolayı bu sıkıntılara maruz kalan insanlık, kendisini bu sıkıntılardan kurtaracak veya yaşam düzeyine bir rahatlama getirecek yardımları yaşadığı ülkeden beklemiştir.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı müdahaleci devlet anlayışını gündeme getirmiş ve devlet her alanda dümen tutan konuma gelmiştir. Bu kriz ülkemizde de hissedilmiş ve devlet çeşitli müdahalelerle bu krizle başa çıkmaya çalışmıştır. Şüphesiz günümüze kadar gelmiş tüm hükümetler kalkınma planlarında halk eksenli atılımlar gerçekleştirmiş yada gerçekleştirmeye çalışmıştır. Osmanlı devletinin son dönemlerinden itibaren her daim yoksulluk problemi yaşayan halk topluca verdiği mücadele ile yeni devletini oluşturmuş ve Cumhuriyetin ilanı ile dünya sahnesinde yerini almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra da savaşların getirdiği yıkımın acılarını unutmaya çalışan insanlar 2. Dünya savaşının patlak vermesi ile yaralarının daha da büyüdüğünün farkına varmıştır. 2. Dünya savaşından sonraki yıllarda yaşadığımız bir takım siyasi olaylar ambargolar ve krizler vatandaşın zor durumda bırakmaya devam etmiştir.

İşte bu noktada saydığımız bir takım olaylar vatandaş eksenli sosyal yardımları gündeme getirmiştir. Sosyal yardımlar kişinin sosyal hayata adapte olmasını sağlayan ve kişilere can simidi niteliğinde fayda sağlayan yardımlar olmasının yanında bir takım sorunlar ile de birlikte anılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada Türkiye’de sosyal yardımların vatandaşa yönelik algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu yardımlar yapılırken hassasiyet seviyesinin ne kadar dikkate alındığı, muhtaçlığın nasıl belirlendiği, yardımı alan taraf açısından ne fayda sağladığı ve bu yardımların hangi kanallar aracılığıyla yapıldığı araştırılmıştır.

Çalışmanın alan araştırması bölümünde Kocaeli Çayırova İlçesi'nde yaşayan ve sosyo-ekonomik açıdan alt gelir grubu kişilerin yaşamakta olduğu 9 mahalleden toplam 200 kişiden oluşan örneklem üzerinde sosyal yardım algısı ölçeği ile kolayda örnekleme yöntemi ve anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; katılımcıların sosyal yardım algılarının yüksek bir düzeyde olduğu, katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş ve eğitim düzeylerine göre sosyal yardım algılarının gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermediği, hane halkı sayısına göre sosyal yardım algılarının ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca sosyal yardım algısı ölçeğinin alt boyutları olan sorunlar ile kurumsal yapı, işleyiş ve işlevsellik alt boyutları arasında, kurumsal yapı alt boyutu ile işleyiş ve işlevsellik alt boyutu arasında, işleyiş alt boyutu ile özellikler ve işlevsellik alt boyutu arasında anlamlı ilişki olduğu, ancak sorunlar alt boyutu ile özellikler alt boyutu arasında, kurumsal yapı alt boyutu ile özellikler alt boyutu arasında ve özellikler alt boyutu ile işlevsellik alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı bulguları elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardımlar, Sosyal Yardım Algısı Ölçeği, Çayırova İlçesi

ABSTRACT

Since the first time that humanity has existed and entered into the process of nationalization, it has always had to struggle with social, political and economic problems due to various conditions. Humanity exposed to these problems due to wars, economic instability, earthquakes, floods and fires, he waited from the country where he lived to help him to free himself from these troubles or to bring relief to his life.

The World Economic Crisis of 1929 brought the interventionist understanding of the state to the agenda and the state took the helm in every field. This crisis was felt in our country as well and the state tried to cope with this crisis with various interventions. Undoubtedly, all governments that have survived to the present day have made or tried to make public-oriented breakthroughs in their development plans. The people, who have always suffered from poverty problems since the last periods of the Ottoman state, formed their new state with their collective struggle and took their place on the world stage with the declaration of the Republic. After the proclamation of the Republic, people who tried to forget the pains of the destruction brought about by the wars realized that their wounds were getting bigger with the outbreak of the Second World War. In the years after the 2nd World War, some political events, embargoes and crises continued to put citizens in a difficult situation.

At this point, a number of events we have mentioned have brought citizen-based social assistance to the agenda. Social aids have started to be mentioned together with some problems as well as being aids that enable people to adapt to social life and provide benefits in the form of a life buoy.

This study tried to measure the perception of social benefits for citizens in Turkey. It has been investigated how much the sensitivity level is taken into account while making these aids, how the neediness is determined, what benefits it provides for the beneficiary of the aid and through which channels these aids are provided.

In the field research part of the study, data were collected using the social aid perception scale, convenience sampling method and questionnaire technique on a sample of a total of 200 people from 9 quarters where socio-economically low income groups live in Kocaeli Çayırova District. The data obtained were analyzed with SPSS 25.0 package program. According to the analysis results; It was determined that the social aid perceptions of the participants were at a high level, the social aid perceptions of the participants did not differ significantly between the groups according to gender, marital status, age and education level, and that the social aid perceptions according to the number of households showed a significant difference between the groups. In addition, there is a significant relationship between problems, which are the sub-dimensions of the social assistance perception scale, and the organizational structure, functioning and functionality sub-dimensions, between the institutional structure sub-dimension and the functioning and functionality sub-dimension, and between the functioning sub-dimension and the characteristics and functionality sub-dimension, but the problems sub-dimension There was no significant relationship between the characteristics sub-dimension and the institutional structure sub-dimension and the characteristics sub-dimension, and between the characteristics sub-dimension and functionality sub-dimension.

Keywords: Social Helps, Social Assistance Perception Scale, Cayirova District

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL GELİŞİM	2
1.1.Sosyal Yardım Kavramı ve Önemi	2
1.2.Sosyal Yardım Hizmet Türleri	3
1.2.1.Aynı ve Nakdi Nitelikteki Sosyal Yardım Hizmetleri	3
1.2.2.Tazminat ve Koruma Karakterli Sosyal Yardım Hizmetleri.....	5
1.2.3.Şartlı ve Şartsız Sosyal Yardım Hizmetleri.....	6
1.3. Sosyal Yardım Hizmetlerinin Etkileri.....	6
1.3.1.Sosyal Yardım Hizmetlerinin Olumlu Etkileri.....	7
1.3.2.Sosyal Yardım Hizmetlerinin Olumsuz Etkileri	8
1.4.Türkiye’de Sosyal Yardım Hizmetlerinin Tarihsel Arka Planı.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	21
TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ VE ROL OYNAYAN AKTÖRLER	21
2.1. Merkezi Yönetim ve Aktörler	21

2.1.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	22
2.1.1.1 Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü	25
2.1.1.1.1. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü	26
2.1.1.1.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	29
2.1.1.1.3. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	30
2.1.1.1.4. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü	31
2.1.1.1.5. Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü	32
2.1.2. Milli Eğitim Bakanlığı	34
2.1.3. Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Müdürlüğü	34
2.1.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü	34
2.2. Yerel Yönetimler ve Sosyal Belediyecilik Hizmetleri	35
2.3. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Yardım Hizmetleri	40
2.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Aracılığıyla Yürütülen Faaliyetler	43
2.4.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	43
2.4.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Tarafından Yürütülen Sosyal Yardım Faaliyetleri	45
2.4.2.1. Aile Yardımları	45
2.4.2.1.1. Barınma Yardımları	46
2.4.2.1.2. Gıda Yardımları	46
2.4.2.1.3. Yakacak Yardımları	46
2.4.2.2. Sağlık Yardımları	47
2.4.2.3. Eğitim Yardımları	48
2.4.2.4. Engelli Yardımları	49

2.4.2.5.Özel Olarak Tabir Edilen Yardımlar	50
2.5.Türkiye’de Sosyal Yardım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	58
3.TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ	
ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA.....	58
3.1.Araştırmanın Amacı	58
3.2.Araştırma Modeli ve Hipotezleri.....	59
3.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	60
3.4.Araştırmanın Kısıtları.....	61
3.5.Araştırmanın Yöntemi.....	61
3.6. Analiz ve Bulgular	62
3.6.1. Demografik Analizler.....	63
3.6.2. Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizi.....	64
3.6.3. Fark Testleri	67
3.6.4. Korelasyon Analizleri ve Hipotezlerin Test Edilmesi.....	69
SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇA	78
EK (ANKET FORMU)	94

KISALTMALAR LİSTESİ

Ad.	: Adet
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
Hz.	: Hazreti
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
Md.	: Madde
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYGM	: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Ülkemizde Dernek, Vakıf, Sendika, Oda ve Kooperatif Sayıları	41
Tablo 2: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Gelir ve Giderleri	44
Tablo 3: 1999-2017 Sağlık Harcamaları Göstergeleri	47
Tablo 4: 2019'da Yapılacak Sosyal Yardım Rakamları.....	53
Tablo 5: Türkiye'de Sosyal Yardımlara Ayrılan Bütçe	54
Tablo 6: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2002).....	56
Tablo 7: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	63
Tablo 8: Sosyal Yardım Ölçeği Faktör Analizi, Güvenilirlik Analizi, Ortalama, Standart Sapma ve Faktör Yükleri.....	64
Tablo 9: Cinsiyete Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi	67
Tablo 10: Medeni Duruma Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi	67
Tablo 11: Yaş Gruplarına Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA).....	68
Tablo 12: Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA).....	68
Tablo 13: Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA).....	68
Tablo 14: Pearson Korelasyon Analizi.....	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: STK'ların farklı nitelikteki gelir kalemleri.....	43
Şekil 2: Araştırma Modeli.....	59

GİRİŞ

“İnsanı Yaşat ki Devlet Yaşasın.” 80 çadırılık bir beyliği cihan imparatorluğu haline getiren kanun niteliğindeki bu sözün detayına inildiği zaman aslında ortaya çıkarılacak en büyük sonuç sosyal devletin önemidir.

Sosyal yardımlar günümüzde devleti ayakta tutan en büyük mekanizma niteliğindedir. Bir devletin bünyesinde kendini ve bakmakla yükümlü olduğu diğer kişileri geçindirmeye gücü yetmeyecek kadar sıkıntılı duruma düşen bireyler varsa bu bireyleri zorluktan kurtaracak en önemli güç yine devletin kendisidir. Devlet zor zamanlarda halkının yardımına gerektiği gibi koşar ve vazifesini gerektiği gibi yaparsa, sağlıklı bireyler ile geleceğe emin adımlarla yürüyebilir. Sosyal yardımlar kelime anlamı olarak olumlu bir çağrışımla anılsa da beraberinde bazı olumsuz durumlar getirdiği de olmuştur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de sosyal yardımların vatandaş nezdinde ki algısını gözler önüne sermektir.

Bu düşüncelerden yola çıkarak yapılan araştırmanın birinci bölümünde sosyal yardımların kavramsal çerçevesine, önemine, tarihine ve etkilerine değinilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde Türkiye’de yapılan sosyal yardımlarda rol oynayan merkezi yerel ve sivil toplum kuruluşları aktörlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan son bölümde ise sosyal yardımlar ile ilgili Kocaeli ili Çayırova ilçesi halkının görüşlerine yönelik araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Kaynak kullanımında bu konuyla alakalı kitaplar, dergiler, makaleler, tezler ve internet kaynakları kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL GELİŞİM

1.1.Sosyal Yardım Kavramı ve Önemi

İnsanlığın var olduğu tarih boyunca yaşanan savaş, afet, kriz gibi olayların akabinde meydana gelen olumsuz hayat koşulları sosyal refah devletinin omuzlarına daha fazla sorumluluk yüklemiş ve sosyal refah devleti bu sorumlulukları sona erdirecek en önemli araç olarak sosyal yardımları görmüştür (Yay, 2015: 20). Buradan hareketle refah devletinin tanımını yapmak sosyal yardım kavramını açıklamada bize daha çok yol gösterecektir. Refah devleti hem şahıslara hem de geniş kapsamda ailelere asgari bir gelir güvencesi ve yaşam sigortası veren, bünyesinde yaşayan bu insanları toplumsal her türlü tehlikeye karşı koruyan, onlara sosyal güvenlik olanağı sağlayan ve toplumdaki statüleri ne olursa olsun ülkenin tüm vatandaşlarına eğitim, sağlık, barınma gibi sosyal hizmetler alanında belli bir standart ve yaşam ölçüsü getiren devlettir (Şenkal, 2005: 276).

Sosyal yardım en azından kendisine ve etrafındaki insanlara bakmaya yetecek seviyede hiçbir maddi imkânı olmayan bireylerin toplumdan dışlanmasını, hor görülmesini, azınlıkta kalmasını engellemek amacıyla yapılan aynı ve nakdi nitelikteki transferlerdir. Günümüz sistemine bakıldığı zaman sosyal yardımlar önemli bir yer tutmakta ve kişinin ayakta durması açısından son çare olarak görülmektedir (Şahinoğlu, 2014: 17).

Sosyal yardım kavramı belirli dar bir çerçevede tanımlanmış bir olgu değildir. Bu kavramın fazlası ile tanımı yapılmıştır. Ancak en kabul görmüş ifade ile insanların kendi istekleri dışında cereyan eden olaylar ve bu olaylar sonucunda hem kendisi hem de bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hayatlarını sürdürebilme olanağından yoksun kalan kişilere muhtaçlık durumuna ve kontrolüne dayanılarak yapılan aynı ve nakdi nitelikteki yardımlardır (Kaya, 2017: 11). Buradan hareketle ise muhtaçlık; bakımından yükümlü olduğu aile

bireylerini veya kendisini geçindirmeye yetecek kadar malı, kazancı olmayanların içinde bulunduğu sıkıntılı durum olarak tanımlanabilir (<http://www.tdk.gov.tr>).

Bir diğer tanıma göre sosyal yardım kavramı, olağanüstü ve beklenmedik durumlar silsilesi olarak sosyal sigortanın kapsamadığı muhtaç, yoksul ve aciz kesimlere onları bu durumdan kurtarmak ya da bu durumlarını en minimum düzeye indirmek amacıyla yapılan faaliyetler bütünüdür (Öztürk ve Öztürk, 2010: 187).

Sosyal yardımların insan hayatı için gerekli olduğu ve öneminin vurgulandığı yaklaşımlardan olan insani yönü yani kişinin insan olmasından dolayı bu yardımları hak ettiği. Bu yardımlar kişiye kendisinden kaynaklı mı yoksa toplumdan kaynaklı mı yapılmaktadır? İşte buradaki durum bize sosyal yardımların toplum odaklılığını göstermektedir. Kişinin kendisinden kaynaklı bir problem bütün toplumu ilgilendirir ve gerekirse bütün topluma sıkıntısını hissettirebilir (Karagöl ve Dama, 2015: 9).

Sosyal yardımlar toplumda kontrolün sağlanması, ekonomik sorunlara bağlı olarak çıkabilecek halk ayaklanmasının engellenmesi ve yine halk açısından vatandaşlık bilincinin oluşturulması, toplumsal ve milli aidiyet duygularının gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Özellikle toplumda yoksul kesime yapılan sosyal hizmet çalışmaları, kentin dışında kalan ve varoş kabul edilen sefalet içindeki bölgelerde sosyal ve siyasal bütünlüğü sağlamanın en önemli aracıdır (Güneş, 2012: 159).

1.2.Sosyal Yardım Hizmet Türleri

Sosyal yardımlar çeşitli isimler altında kategorilere ayrılmaktadır. Aşağıda sosyal yardımların aynı ve nakdi nitelikte oluşu, tazminat ve koruma karakterli oluşu ve en son şartlı ve şartsız oluşu yönleri ile incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.1.Aynı ve Nakdi Nitelikteki Sosyal Yardım Hizmetleri

Aynı yardım, parasal olarak değil de mal şeklinde veya hizmet olarak verilen yardımlar anlamına gelmektedir. Sosyal yardımın nakit yoluyla değil mal yoluyla

karşılanması da aynı yardımı ifade eder. İşverenlerin, himayesinde çalışan işçilerinin kişisel veya sosyal nitelikteki bir ihtiyacını karşılamak ve sıkıntılarını gidermek amacıyla yaptığı yardımlarda aynı yardımlar olarak nitelendirilmektedir (<http://iskanunu.com>). Yani bu yardım türünde para veya benzeri herhangi bir durum söz konusu değildir.

Kesgin (2014: 48)' e göre aynı sosyal yardımlar bilinen en eski sosyal yardım uygulamasıyken ve bu devirde ilk başta yoksullara gıda eşya gibi yardımlar yapılıyorken, Yuvalı (2017: 103)'ya göre ise günümüzde aynı yardımlar daha kapsamlı bir hale gelmiş, yardım kalemleri çoğalmış ve genel itibariyle gıda maddeleri, yakacak, kırtasiye, tıbbi araç gereç ile rehabilitasyon amaçlı protez araçları gibi muhtaç durumdaki ihtiyaç sahibinin şahsi durumuna göre verilecek muhtelif eşya, araç ve gereç yardımlarından oluşmaktadır.

Nakdi yardım adından anlaşılacağı ifadesiyle parasal yardımları ifade eder. Dolayısıyla para veya kolay bir şekilde paraya çevrilmesi mümkün diğer yardımları da bünyesinde barındırır (Kesgin, 2014: 49-50).

Uğur (2013: 75), sosyal yardımların bu parasal yönüne vurgu yapmış ve kendi tanımlamasında sosyal yardımları; toplumun isteği dışında kendi ellerinde olmayan bir takım nedenlerle yoksul, muhtaç ve aciz duruma düşen bireylere ve dar gelirlilere insanlık onuruna yaraşır bir hayat düzeyi sağlamak amacıyla kamu bütçesinden yapılan yardımlar olarak tanımlamıştır.

Çağrıştırdığı anlam itibarı ile sosyal destek amaçlı ve para kaynaklı olarak sunulan çeşitli yardımlar olgusunu ifade eden nakdi yardım, toplumda “vatandaşlık geliri” , “temel gelir” veya “asgari gelir desteği” gibi ön ihtiyaç unsuru olduğu düşünülen isimler altında kesintisiz bir şekilde, insan unsuru dışında gelişen afet gibi durumların neticesinde ise belli bir süre ile faaliyete geçirilen yardımlardır (Aca, 2018: 24).

Nakdi yardımlar özgür bir birey olarak gerek muhtaç kişilere kendi ihtiyaç alanlarını istedikleri gibi belirleme serbestliği vermekte gerek söz konusu kişilerin kendilerini sıkıntıya düşüren bu ihtiyaçlarını ne zaman, nerede, nasıl karşılayacakları ve bu doğrultuda bir

plan belirleyebilmeleri açısından aynı yardımlarla karşılaştırıldığında daha fazla tercih edilen daha bir yöntemdir (Yuvalı, 2017: 105).

1.2.2.Tazminat ve Koruma Karakterli Sosyal Yardım Hizmetleri

Tazmin, herhangi bir işte çalışırken elde olmayan sebeplerle kaza geçirmeyi ya da bir kazanın sonucunda iş yapamaz duruma gelmeyi içine alan bir durumdur. Bir bakıma formel yani biçimsel iş piyasasında olanlara yönelik uygulamadır (Keskin, 2014: 51).

Tazminat karakteri taşıyan sosyal yardımlar adından da anlaşılacağı üzere tazmin yani karşılama niteliği taşımakta ve yardımsal olarak kamu hizmetinde çeşitli görevlerde bulunan ya da kamu yararına çalışırken zarara uğrayan bireylere aracısız bir şekilde devlet bütçesinden yapılan nakdi yardımları ifade etmektedir (Doğan, 2008: 64). Bununla ilişkili bir hüküm 1982 Anayasasında şöyle belirtilmiştir (Md. 61).

“Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.”

Türkiye’de tazminat karakteri niteliğindeki sosyal yardımların aşağıdaki maddeler halinde toplandığını ifade edebiliriz (Yuvalı, 2017:106):

- Vatani görevini yapan muhtaç asker ailelerine yapılan sosyal yardımlar,
- Bir zamanlar vatan hizmetinde bulunmuş istiklal madalyası sahiplerine yapılan sosyal yardımlar,
- Buldukları görevleri nedeniyle çeşitli sebeplerle yaralanan kamu görevlilerine yahut ölen bazı kamu görevlilerinin ailelerine yapılan sosyal yardımlar,
- Türk kültürüne hizmet eden öğretmenlere yapılan sosyal yardımlar.

Bir diğer karakter olan koruma amaçlı sosyal yardımlar ise muhtaç ve kimsesiz engellilerin, bakıma muhtaç durumda olan yaşlıların, kimsesiz kalmış çocukların çeşitli

hizmet kolları ve bazı ödemelerle devlet tarafından bu kişilerin gerektiği gibi korunması amacıyla yaptığı yardımları kapsar (Kesgin, 2014: 51). Bir bakıma devletin bu bireyleri kendi kaderlerine terk etmemesi ve onlara sahip çıkması anlamına gelir.

Koruma karakterli sosyal yardımlarla paralel olarak sosyal koruma, bir takım riskler ve ihtiyaçlar durumunda hane halklarının ve bireylerin bu durumlarını giderecek ve yüklerini hafifletecek tüm müdahaleleri içermektedir (Hülakü, 2018: 22).

Türkiye’de koruma karakteri niteliğindeki sosyal yardımların aşağıdaki maddeler halinde toplandığını ifade edebiliriz (Yuvalı, 2017:106):

- Maddi yönden fakir, muhtaç ve aciz vatandaşlara yapılan sosyal yardımlar,
- Muhtaç ve düşkün yaşlılara yapılan sosyal yardımlar,
- Muhtaç durumdaki engelli bireylere yapılan sosyal yardımlar,

Doğal afetlerden (sel, kasırga, hortum, vb.) zarar gören çiftçilere yapılan yardımlar.

1.2.3.Şartlı ve Şartsız Sosyal Yardım Hizmetleri

Öz itibariyle şartsızlık anlamı taşıyan sosyal yardımlar kişilere istihdam, eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda diğer bireylerle hizmete ulaşım aşamasında fırsat eşitliği sağlarken, sosyal yardımı alan tarafa ismi gereği bir takım nakdi olmayan duruş, davranış yada eylemde bulunma sorumluluğu yükleyen şartlı sosyal yardımlar toplumun gelişmişlik düzeyinde genel olarak pozitif yönlü bir iyileşme sağlamaktadır (Yılmaz vd. , 2018: 601).

1.3. Sosyal Yardım Hizmetlerinin Etkileri

Toplumda meydana gelen her türlü değişim, yenilenme ve durumlar normal olarak sosyal politika anlayışında da bir takım etkiler ve değişimlere neden olmaktadır. Bakıma muhtaç kimsesiz yaşlı nüfusun artması sağlık hizmetlerini ve sosyal güvenlik hizmetlerini zorlamakta, kadınların toplumsal yaşamın her alanında sahip olmak istedikleri fırsat eşitliği çalışma koşulları ve bakım hizmetleri gibi alanlarda değişime gidilmesini gerektirmekte ve

ekonomik nedenlere bağlı olarak yaşanan istihdam ve uzun süreli işsizlik sorunu refah devletini etkilemekte ve değişime zorlamaktadır (Koray, 2007: 20).

Sosyal yardımların birtakım olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Aşağıda bu duruma yol ačan olumlu ve olumsuz çeşitli etkenler sıralanacaktır. Bu etkenlere yol ačan durumlar nelerdir ve bu durumlar sosyal yardımları hem olumlu hem de olumsuz nasıl etkilemektedir? Sorularının cevapları araştırılacaktır. Bu etkenler sonucu kavram olarak kulağa olumlu gelen ama içerik olarak hem olumlu hem olumsuz yanları bulunan sosyal yardımların tam olarak irdelenebilmesi sağlanacaktır.

1.3.1.Sosyal Yardım Hizmetlerinin Olumlu Etkileri

Sosyal güvenlik sisteminin toplum aısından bütün fertlere verimli uygulanabilmesi ve özellikle mali açık sorununun çözümlenebilmesi bu sisteme katılım sağlayanların kurallara uyması ile mümkündür. Türkiye’de kayıt dışı iş sağlama yoluyla çalışanların primlerini ödemekten kaçınma, sahte emeklilik, sahte sigortacılık, gizli anlaşmalarla usulsüzce yapılan boşanmalar ve hak etmediği halde sosyal yardım alma sosyal güvenlik alanındaki ahlaki zafiyete dikkati çekmektedir. Bu ahlaki zafiyet iyi niyetli ve bilinçli insanların adalet duygusunu zedelerken diğer yandan hak etmediği halde sosyal güvenlik sisteminden yararlananlar bu sistemdeki açıkların artmasına neden olmaktadır (Canbay ve Demir, 2013: 304). İşte bu aşamada sosyal yardımın olumlu yönlerinden biri sosyal güvenlik sistemlerinin açıklarını kapatıcı, daha başka bir ifade ile sosyal güvenliğin çatlaklarını, aralıklarını ve eksikliklerini tamamlayıcı bir yöntem olmasıdır (Daşlı, 2015: 141).

Gelirleri sosyal yaşantısını sürdürebilmek için yeterli olmayan ve bunu tasarruf yoluyla ya da herhangi bir işte çalışarak karşılayamayan insanlar toplumda yüz kızartıcı olan gasp, kapkaç, hırsızlık gibi yollara başvurabilmektedir. İşte insanları istemediği yollara iten bu gelir yetersizliğinden, kısa süreli de olsa yapılan sosyal yardımlar kurtarmakta ve sosyal

yardımların burada kişiyi kötülüklerden alıkoyma özelliği ortaya çıkmaktadır (Teber, 2017: 10).

Gerek çalışma şartlarından gerek ekonomik şartlardan dolayı yeterli seviyede gelir elde edemeyen ve bu yüzden yoksullukla boğuşan insanların bu durumdan kurtulmalarına destek olmak amacıyla devreye giren sosyal yardımlar kişilerin yaşam koşullarında bir iyileşme sağlamaktadır. Ayrıca çeşitli sosyal yardım türlerinin devreye sokulması ile bireyleri yoksulluktan kurtarmak için alternatifler üretilmekte ve temel ihtiyaçları karşılanabilmektedir (Ceren, 2017: 62).

Sosyal hizmet ve yardım alanında her geçen gün yaşanan artışlarda şüphesiz göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerin büyük payı vardır. İstatistikî verilere bakıldığında zaman 2000 yılında sosyal yardıma devletin yaptığı harcamaların GSYİH' ya oranı % 0,48 iken, 2005 yılında % 0,86'ya yükselmiştir. Bu yükselişlere bağlı olarak yardıma ihtiyacı olan özürü ve yaşlılara, çocuklara, muhtaç ailelere çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar sayesinde bu gruptaki kişilerin yaşam kalitesi yükselmekte ve hayata tutunmaktadırlar (<http://www.sbb.gov.tr>).

1.3.2.Sosyal Yardım Hizmetlerinin Olumsuz Etkileri

Sosyal yardımların olumlu yanlarından çok olumsuz yanlarının bulunduğunu öne süren bir takım yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlardan biri insanın daha çok ruhsal durumu ile ilgili olan psikolojik ve psiko-sosyal yanıdır. Diğer bir yaklaşımda belirtildiği üzere ise sosyal yardımlar insanları tembelliğe iter ve buna mukabil sosyal yardımlar istismar edilebilir (Taşçı, 2018: 3). Sosyal yardım olgusunun sakıncalı görülen bir diğer psikolojik yanı bu yardımdan yararlanan muhtaç kişilerin bu müşkül durumlarını kanıtlamak amacıyla kontrol ve kısıtlılık altına girmeleridir. Ayrıca bu yardımların hak olduğunun unutulup resmi mercilerin anlayış ve takdirine bağlı olduğunun zihinlere kazınması yardımın alan açısından muhatabı olanlar için küçük düşürücü ve onur kırıcı bir etki yapmaktadır (Dilik, 1980: 71).

Halbuki sosyal yardım kişileri rahatlatan ve onları topluma karşı huzurlu güvenli ve emin bir duruma getiren yönü ile bilinmeli insanları daha da çıkmaza itmemelidir.

Bazen yardımların düzensiz oluşunun “Yarın ne olacağım?” duygusunun ortadan kalkmasına imkan vermediği de çok açıktır. Aynı yardımlar, alanın ne kadar yoksul olup olmadığına bakılmaksızın insanların onurunu zedeleyici ve kırıncı bir nitelik taşıdığı için ve ayrıca ihale usulü ile açılıp satın alınması, depolanıp muhafaza edilmesi, taşınma işlemi ve dağıtılması çok fazla miktarda işletme masrafları içerdiği için tercihine çok fazla başvurulacak bir seçenek olmamalıdır (Buğra ve Keyder, 2003: 50).

Sosyal yardımlar devleti oluşturan halka karşı bir yükümlülük, halk açısından ise bir hak ve koruyucu önlemdir. Sosyal yardım alan hane ve kişi sayısındaki yıllara dağılan artış seyri bazı politikaların yanlış yürütüldüğüne dair şüphe uyandırmaktadır. Bu politikalara çözüm yollarının aranacağı yerde sosyal yardımlar siyasi bir malzeme haline getirilmiş ve yardımdan faydalanan kişiler istismara açık hale gelmişlerdir (<http://cloudsdomain.com>).

1.4.Türkiye’de Sosyal Yardım Hizmetlerinin Tarihsel Arka Planı

Türkiye’de sosyal yardım sisteminin yakın geçmişten ibaret olmadığı, tarihsel gelişim içinde bakıldığı zaman eski Türklerden beri devam eden bir yardım sistemi olduğu görülecektir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 95). Türk milletinin hayatının her evresinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma önemli bir yer tutmuştur. Orhun Kitabelerinde geçen Bilge Kağan’ın “Açları doyurdum, çıplakları giydirdim, yoksul halkı zengin kıldım” sözleri kut sahibi hakanın halkın refahını sağladığının en önemli göstergesidir.¹ Ayrıca sosyal yardıma verdiği önemi göstermektedir (Eroğlu ve Köktan, 2015: 30).

Osmanlı Devleti kuruluş dönemi evliyalarından Şeyh Edebâli, damadı Osman Gazi’ye buyurdu ki: “Ey oğul sabretmesini bil, vaktinden önce çiçek açmaz. Şunu da unutma!

¹ Kut inancı, eski Türk devletlerinde tahtta olan hakanın, kendilerine bu görevin Gök tanrı tarafından verilmiş olduğuna inanması. Osmanlı’da da bu gelenek devam etmiş ve padişahlar yazdıkları fermanlarda “zillullah” (Halife) unvanını kullanmışlardır (<https://www.turkcebilgi.com>).

İnsanı yaşat ki devlet yaşasın.” İşte bu tavsiyelere uyan Osman Gazi her daim başarılı olmuş ve bu öğütler altı asır boyunca üç kıtaya yayılan Osmanlı İmparatorluğu’nun değişmez anayasası olmuştur (www.turkiyegazetesi.com.tr).

Osmanlı Devleti’nin varlık süreci göz önüne getirildiğinde merkezi yönetimin sosyal ihtiyaçları karşılamada yetersiz olduğu ve sosyal hizmetler ile sosyal alana yönelik ihtiyaçları toplumsal kurum ve kuruluşların sağladığı görülmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere toplumsal sıkıntılarda merkezi yönetim unsurları ile değil yine toplumsal iyilik hareketlerinin unsurları aktif olunduğu göze çarpmaktadır (Özbek, aktaran Taşkesen 2017: 58). Bunun yanında Osmanlı devletinde komşuluk ilişkileri ile aynı doğrultuda görülebilecek mahalle örgütlenmesi vardı. Zamanla kurumsallaşan bu örgütlenmede yoksulluk sorununu ortadan kaldıracak çözüm arayışları mahalle örgütlenmesi üzerinden yürütülmüştür. O devirde sosyal yardımların mahallenin kendi sorunuymuş gibi algılanmasından ötürü mahalle önde gelen sosyal yardım kurumlarından biri niteliğindeydi (Kesgin, 2014: 159).

Tanzimat Dönemi’nden sonra toplumda çalışan bireylerin sosyal güvenlik haklarını düzenleyen tekaüt nizamnamelerinde mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik çeşitli risklere rastlamak mümkündür.² Bu risklerin çeşitli şekillerde sınıflandırmalara ayrıldığı gözden kaçmamaktadır çünkü risk sınıfı bir gruptan ibaret değildir ve bu yüzden birbirinden farklı isimlerle anılmaktadır. Bunlardan en önemlileri ve en dikkat çekenleri yetimlerle ilgili ve kanunla düzenlenen çeşitli kurumlardır. Ayrıca deprem, sel, yangın gibi doğal afetler sonucu musibete uğrayan çareden yoksun kişilere “musabin” sınıflandırması yapılmıştır. Yaşlılık, sakatlık, küçük yaşta yardıma ve bakıma muhtaç kalmak gibi risk grupları için ise “aceze” ifadesi kullanılmıştır (Aykanat, 2015: 22-23).

² Tekaüd kelime anlamı olarak; oturmaya bırakma, oturma, emekli olma, belli bir hizmette belirli bir süre çalıştıktan sonra kanunla tanınan bir takım imkanlardan faydalanma ve çalışma sonrası geçirilen hayat anlamlarına gelmektedir (www.turkcesozlukler.com).

İşte buradan hareketle Osmanlı Devleti'nde sosyal sebeplerden dolayı ortaya çıkan risklere karşı ahilik ve sonrasında onunla birçok yönden aynı lonca teşkilatı tarafından oluşturulan yardım sandıkları aracılığı ile halka sosyal güvenceler sağlanmaya çalışılmış ve bu sandıklarla üyelere ve üyelerin aile bireylerine hastalık, evlenme, doğum, kendi işini kurma, işsizlik, ölüm gibi durumlara karşı ayni ve nakdi nitelikte yardımlar yapılmıştır (Türkoğlu, 2013: 289).

Arapçadan türemiş olan “ahi” kardeşim anlamını taşımaktadır. Bu kavramın kökeni ile ilgili birtakım araştırmalar yapan Fransız Türk bilimci J. Deny ise bu kavramın yiğitlik, misafirperverlik, eli açıklık anlamlarına gelen “akı” sözcüğünden türediğini ortaya koymuştur (Güvemli, aktaran Akbaş vd. 2018: 168).

Ahilikteki esas amaç toplumların hem bu dünyada, hem de diğer âlemde birlik ve huzur içinde yaşamalarını sağlamaktır. İşte bu kutsal erdemlerden dolayı ahiler çatışmacı değil tam aksine insanları bir araya getiren dayanışmacı bir ruha sahiptir. Bu dayanışma ve birlik ruhu gereği zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye ve millet ile devlet yani sosyal yaşamın bütün fertleri iyi münasebetler kurarak huzur içinde yaşamışlardır (Bayram, 2012: 85).

Selçuklu ve Osmanlı imparatorluğunda varlığını sürdüren ahi teşkilatları, temelinde yatan esnaf teşkilatçılığı özelliğinden ibaret değildir. Hem dünyalık hem de öteki âlem için fayda sağladığı düşünülürse askeri, sosyal, kültürel ve dini boyutu ile toplumun her kesimine hitap etmiş ve yüzlerce sene bu kesimi düzenleyebilmiştir (Koçak ve Gürün, 2015: 128).

Ahi olarak adlandırılan lonca üyelerinin zor durumda kalan ihtiyaç sahiplerinin yardım işlerini yürüttüğü adına “orta sandığı” ya da diğer bir ifade ile “teavün sandığı” denilen yardım fonları dönemin sosyal yardımlarında önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca yine ahiler arasında da toplanan ayni ve nakdi yardımlarla hastalara işsizlere çalışmaz hale gelen

işçilere onların hastane, evlenme, doğum, ölüm gibi masraflarının karşılanması imkanı sunulmuştur.

Geçmiş dönemlere bakıldığı zaman devleti ve milleti ayakta tutan ahi birliklerinin tam tersine devletin zayıf zamanlarında da toplumun birlik ve asayişini sağladığı görülür. Çünkü ahiler için esas olan mal mülk biriktirmek ve toplumda rekabet sağlamak değil, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı temin edip devamlı hale getirmektir (Alver, 2017: 71).

Arapça kökenli olan vakıf, birden fazla kişi tarafından kurulan ve toplumsal fayda adına çalışmayı ilke edinen kuruluş anlamına gelmektedir. Burada vakıfların fayda amaçlı anlamı göze çarpmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>).

Osmanlı toplumunda maddi açıdan gelirleri yüksek olan zengin kişiler yoksul ve muhtaç durumda bulunan kişilere zekât, fitre, bağış, sadaka, adak, kurban ve kefaret adı altında dini nitelikte olan bir takım yardımlar yapardı. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde hayırda bulunmak ve iyilik yapmak amaçlı belli başlı kurumlar mevcuttu ve bunlardan en önemlisi vakıflardı (Tuncay, 1986: 38).

Genç (2014: 10), vakıfların Osmanlı icadı olmadığını ve hatta muhtemelen İslam dini'nin icadı da olmadığını belirtmiştir. Bu bakımdan vakıfların icadını daha eski zamanlara götürmek mümkündür. Köprülü (1974: 479)'ye göre vakıflar esasen eski Türk topluluklarında, Hristiyanlık dininde, İbrani kavimlerinde, eski kavimler; Yunan, Roma, Bizans ve Cermenlerde ilkel bir şekilde hayat bulmaktaydı.

Çetin (2014: 68)' e göre vakıflar özellikle yapı ve işleyiş olarak Osmanlı Devleti döneminde sosyal yardım faaliyetleri alanında önemli rol ve işlevlerde ön plana çıkmış ve döneminde etkili oluşlardır.

Başta devleti yöneten en kudretli güç padişahlar olmak üzere onun etrafında bulunan sadrazamlar, devlet adamları ve maddi yönden gücü kudreti yerinde olan hayırsever varlıklı kişiler güçlerinin yettiği ölçüde vakıflar yapmıştır. Sadece vakıf yapmakla kalmayan

Osmanlılar kurdukları vakıfları büyük bir inanç ve özveri ile ayakta tutmayı, geliştirmeyi ve gelecek nesiller adına sürekli kılmayı kendilerine düstur edinmişlerdir (Bayartan, 2008: 159).

Osmanlı Devleti'nde hemen her alanda özellikle hastanelerden, eğitim kurumlarına, yolcuların ağırlanması ve hatta kuşların doyurulmasına kadar faaliyet gösteren vakıflar toplumdaki bozulmaz bütünlüğün en önemli parçasıdır (Bostan, 2017: 120).

Osmanlı Devleti'nde yürütülen sosyal yardımlaşma ve sosyal hizmet işleri vakıf eliyle hayat bulmuştur. Daha sonra vakıflar ülkemizde de varlığını sürdürmüş ve her daim sosyal hayatımızda önemli bir yer tutmuştur (Karabulut, 2011: 132).

Birinci Dünya Savaşı'nın yoğun olarak sürdüğü yıllarda devlet yönetiminde söz sahibi olan İttihat ve Terakki Partisi'nin yönlendirdiği politikalar ekseninde sosyal yardımın alanları ve bu yardım alanlarından faydalananlar sınıflandırmaya tâbi tutuldu. Özellikle besleme ve yaşatma gibi iaşe alanları üzerinde yoğunluk sağlandı ve iaşe ana konularının belirlendiği 7. Kongre 1916 yılında yapıldı (Kıranlar, 2013: 29). İaşe konusunda Alman iaşe örgütü de örnek alındı (Toprak, 1978: 211 ve Kıranlar, 2013: 29).

Birinci Dünya Savaşı'nın bütün şiddetiyle devam ettiği ve Osmanlı Devleti'ne de şiddetini hissettirdiği yıllarda toplanan bu kongrede normal olarak iaşe işlerine öncelik verilmesi kaçınılmazdı. Hemen her şeyin ithalat yoluyla dışarıdan getirildiği Osmanlı topraklarında ithalatın azalması özellikle un olmak üzere fiyatları arttırdı. Bunun sonucunda İstanbul merkezli olmak üzere yeni bir teşkilatlanma yapıldı (Kıranlar, 2013: 29).

İşte bu savaş boyunca İstanbul'da belediye tarafından un dağıtımı yapıldı. Belediyenin bunu yaparken belirli kriterleri vardı. Mesela fırınların bulunduğu mahalle nüfusunun esas alınması ve halkın adil bir şekilde davranıp bir somundan fazla almamasının istenilmesi bunlardan biriydi. Zamanla savaşın şiddetlenmesi ve alınan kötü neticelerle, bu faaliyetlerde fayda göstermedi (Gözcü, 2016: 144).

Türkiye'nin kuruluş süreci, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramına da adını veren ilk TBMM'nin açılışıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Yüzyılların verdiği savaş yorgunluğu ve

ihmalkârlığın, fedakâr Anadolu insanı üzerinde bıraktığı etkileri bir çırpıda silmek neredeyse imkânsızdı. Bu olağanüstü halde kurulmuş ihtilal özellikli meclisin amacı savaşımlardan yorgun düşmüş bir milletten sağlıklı bir millet meydana getirip yaraları sarmaktı. Bu vesileyle bu görev 2 Mayıs 1920 tarihinde kanunla “Sihhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti’ne” verildi (Koylu ve Altay, 2008: 1064). Dönemin zorlu şartlarında sosyal yardımlarla direk vazifeli olan tek kuruluş görevini yürüten Sihat ve İctimai Muavenet Vekâleti savaşı eşlerini ve erkek evlatlarını gönderip sıkıntılar içerisinde yaşamlarını sürdüren köylere bir yandan seyyar sağlık görevlileri yetiştirirken diğeryandan sadece köylere ait sağlık korucuları ve ebeler yetiştirmektedir. Bu korucu ve ebeler kendi köylerinin bütçelerinden dahi düşük bir maaş alacak, deyim yerindeyse gönüllü çalışacaklardır. Keza dönemin ekonomik şartları da bunu gerektirmektedir. İşte bu durum sosyal yardımın ülkemiz açısından ilk çekirdeğini temsil etmektedir (Duru, 1939: 86).

Topyekûn yapılan İstiklal mücadelesinde cephelerde kazanılan ulusal zaferler şanlı ordu birliklerimizin olduğu kadar halkın üzerinde de olumlu bir etki bıraktı. Yeni hükümete bu zaferlerden ötürü güven arttı. Hükümet ise bu güveni, mağdur olan halka karşı çeşitli önlemler alarak güçlendirdi. Sakarya zaferi (1921) ve Büyük Taarruz (1922) öncesinde o güne kadar işgalden arındırılan ve daha sonra da kurtarılacak olan yerlerde bulunan halka yardım etmek amacıyla “Düşmandan Kurtarılan ve Kurtarılacak Olan Yerler Halkına Yardım Hakkında Kanun” adlı kanun yürürlüğe girdi (Kıranlar, 2013: 211). Bu kanuna göre kurtarılan ve kurtarılacak olan bölgelerde düşman tarafından işgal edilip yıkılan, harap edilip yağmalanan kasaba, köy, çiftliklerin; bina, arazi ve aşar vergileri bir yıl süre ile Ziraat Bankası’na ait tarımsal borçları ise faiz işlemeyen iki yıl süre ile ertelenecekti. Tohumluk yardımı ve kesilen orman ağaçlarından yardım alınmaması halk tabakasına yapılan diğeryardımlardır (Çetin, 1993: 188). Türkiye’de savaş yıllarında yapılan sosyal yardımlara bakıldığı zaman zor şartlar altında da olsa hem savaşın yoğun yaşandığı yıllarda hem de

savaşın bittiği yıllarda bu yardımların yapıldığı veya en azından yapılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

İstiklal Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasından sonra ilan edilen Cumhuriyet rejiminin ilk yılları yeni kurulmuş devletin sosyal yardımlar yönünden henüz tam teşekküllü bir şekilde sistemini oturtup kurumsallaşamadığı yıllar olarak göze çarpmaktadır. Savaş yorgunluğunu üzerinde hala hisseden devletin bu konuda Osmanlı'dan miras kalan geleneksel yöntemleri benimsemekten başka çaresi yoktur (Baytal, 2012: 26).

Atatürk'ün liderliğinde kurulan ve inkılâpların gerçekleştiği Türkiye Cumhuriyeti henüz daha kuruluşunun ilk aşamalarında işçi sorunlarının çözümüne dair atılan adımlara şahit olmuştur. Daha kurtuluş savaşı zamanları bu adımlar atılmış ve dönemin ekonomik ve toplumsal sebeplerinden ötürü çok zor şartlarda yoğun bir tempo ile çalışan Ereğli kömür işçileri adına önemli kanunlar çıkarılmıştır (Dilik, 1985: 94). İşçilerin yaşamlarını düzenlemeye yönelik bu kanunlar ile yerin altından çıkarılan maden kömürlerinden geriye kalan kömür tozları satılarak değerlendirilecek ve işçilerin ihtiyaçlarında kullanılacaktı. Yine ayrıca bu kanunlar vasıtası ile işçilerin zorluklarla geçimini sağladığı çalışma şartlarında olumlu iyileştirmeler yapılacak ve hayati risk taşıyan bazı durumlara karşı yardım almaları sağlanacaktı. Bu yardımlar Amele Birliği bünyesinde birleştirilmiş olan "İhtiyat ve Teavün Sandığı" aracılığıyla işçilere ve onların ailelerine doktor bulundurma, hastane açma, hayati sonuçlar durumunda hak sahiplerine tazminat, fakir ailelerine yardım ve ödünç para verme gibi durumları kapsamıştır (Yağmur, 1986: 59-60).

Batı'da gerçekleşen Sanayi Devrimi sonucunda dünyaya yayılan ekonomik gelişmelere gerektiği gibi ayak uydurmakta zorlanan Osmanlı Devleti'ndeki vakıf sistemi gelenekten gelen sosyal yardım ilkelerinden uzaklaşmış ve vakıflar devletin resmi kurumları şeklinde işlemeye başlamıştır.

23 Nisan 1920'de ilk meclisin açılışından sonra vakıfların yönetim işleri "Şer'i ve Evkaf Vekâleti" tarafından yürütülmüş 1924 yılında laiklik ilkesi gereği hilafet ve bu

vekâlet kaldırılırken yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Baytal, 2012: 74).

Türk toplumsal ve siyasal hayatı altı yüz yıllık bir Osmanlı deneyimi geçirmiş ve hemen ardından Cumhuriyet rejimine geçerek yeni bir deneyime adımını atmıştır. Tabii ki bu yeni deneyim tamamen kendinden önceki deneyimden bağımsız değildir. Bu yeni deneyim Batı'ya da kapalı değildir. Cumhuriyet'in oluşum aşamasına kadar Türk insanı tüm gücüyle bir var oluş mücadelesine girmiştir. Birbiri ardına girilen bu mücadeleler toplumsal ve siyasal birçok boşluğa neden olmuş ve Cumhuriyet'in ilk yılları toplumu ve devleti imar etme ve yeniden oluşturma önceliğine verilmiştir (Özdemir, 2008: 125-126).

Osmanlı Devleti'nde bilhassa Tanzimat Devri'nde başlayan ve 2. Meşrutiyet ile hız kesmeden devam eden sosyal hizmet ve yardım uygulamaları Cumhuriyetin ilk yıllarında 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu³ ile devam etmiştir (Gezer, 2015: 26).

Cumhuriyet'in ilan edildiği dönem sonrasında yaşanmış olan deprem ve sel baskınları birçok olumsuz duruma yol açmış ölüm, yaralanma ve mal kaybına neden olduğu gibi arkasında hasta ve yardıma muhtaç bireyler bırakmıştır. İşte bu tür doğal felaketlerde ortaya çıkan önemli kuruluşlardan biriside üstlendiği görevler itibarıyla "Hilal-i Ahmer" cemiyetidir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli görevler üstlenmiştir (Baytal, 2012: 90).

Ayrıca anne ve çocuklara yönelik hizmetleri ile ön plana çıkan "Himaye-i Etfal Cemiyeti" (Baytal, 2012: 110), aciz durumda olan fakirlere yardım eden "Topkapı Fukaraperver Cemiyeti" (Baytal, 2012: 129), yetim durumda bulunan kimsesiz çocukların eğitilmesi ve kendi meslekleri ile ülkeye hizmet etmelerine katkıda bulunan "Darüşşafaka"

³ 5393 sayılı Belediye Kanunu TBMM hükümeti tarafından 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bunun sonucunda 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (<https://tekmanpost.wordpress.com>).

(Baytal, 2012: 133), ve sosyal yardım anlayışını daha çok bakıma muhtaç yaşlılar üzerinde yoğunlaştıran “Darülaceze” (Baytal, 2012: 136) Atatürk Dönemi’ndeki diğer sosyal yardım kuruluşlarıdır.

Almanya’nın Polonya çıkarması ile patlak veren 2. Dünya Savaşı Türkiye’nin de savaş sonrasında siyasal sosyal ve ekonomik olarak politikasını belirleyici rol oynamıştır. Türkiye bu savaşa girmemesine rağmen coğrafi konumu gereği 1940 ve 1945 yılları arasındaki beş yıllık dönemde teyakkuz halinde bulunmuş ve savaş ekonomisi şartlarını yaşamıştır. Bu şartların oluşma sebebi kısmi seferberlik halinin başlatılması, çalışan dinamik genç nüfusun silah altına alınması ve ülke bütçesinden büyük bir payın savunma giderlerine harcanmasıdır (Doğruöz, 2019: 26). Bu savaş yıllarında Türkiye birtakım önlemler almıştır. Bunlardan biri vatan görevinde bulunan askerlerin geride kalan eş ve çocuklarını sahiplenmek için çıkarılan “Asker Ailelerine Yardım” kanunudur. Bir diğeri 1942’nin Kasım ayında yürürlüğe giren ve 2. Dünya Savaşı yıllarında ekonomik güçlük ve sıkıntıların üstesinden gelinmeyi hedefleyen “Varlık Vergisi” ve “Milli Koruma” kanunudur (Uçar, 2017: 19).

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra takip eden yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de demokrasinin gerçekleştirilmesi yönünde bir takım adımlar atılmış ve bunun sonucunda çok partili siyasal sisteme geçilmiştir. 1945 tarihinde çalışma yaşamındaki konularla ilişkili olarak “Çalışma Bakanlığı” ve takip eden yıllarda buna ek olarak iş gücü piyasası ve işsizliği düzenleyen “İş ve İşçi Bulma Kurumu” kurumu kurulmuştur (Koray, 2005: 162).

Tüm dünyanın etkisini hissedip zor duruma düştüğü 1929 krizi ile devletin hakim olduğu piyasa ekonomisinden, liberal serbest ekonomiye geçişte serbest pazar olgusunu en çok savunan demokratlar Türkiye’de modernleşme hamlesinin tarım sektörü ile başlamak zorunda olduğunu kavramışlardı. Adnan Menderes’in bu işin erbabı olarak başlayan yönlendirmesi sonucu çiftçiye ucuz kredi ve tarımsal teşvikler başladı (Zürcher, 1995: 325-

326). Ayrıca Demokrat Parti'nin sosyal yardımlarla ilgili parti kanunlarının 5. Maddesinde bahsettiği husus aşağıdaki gibidir (<https://acikerisim.tbmm.gov.tr>):

“Aile ve mülkiye esaslarına dayanan Türk Cemiyetinde, içtimaî adalet ve insanî tesianüt prensiplerinin milli vicdanda kökleşmesi ve tatbikatta geniş yer bulması için çalışmayı vazife biliriz. İnsanlık haysiyetinin korunması için çalışmak isteyen her işsiz yurddaşa iş bulunmasını, ihtiyarlık, hastalık ve sakatlık gibi hallerde yurddaşların yardım görmelerini demokrat bir cemiyetin başlıca hedeflerinden sayarız.”

Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı olarak görev yapmış olan Turgut Özal'ın Anavatan Partisi güdümündeki ilk yıllarında yoksulluğa karşı gösterdiği mücadele doğrudan bir mücadele değil, aşamalı bir özellik göstermektedir. Başka bir deyişle Özal öncelik olarak ekonomik kalkınma hamlesini ülke çapında uygulamanın yoksulluğu da azaltacağını düşünmüştür. Bu düşüncesini kendi partisi ANAP'ın programına, seçim vaadine ve hükümet programına yansıtmıştır. İşte bu gelişmeler ışığında 1986 yılında halk dilinde “ Fak Fuk Fon” yani “Fakir Fukara Fonu” olarak tabir edilen ve sosyal yardımın kurumsal olarak yapıldığı yeni bir dönem başlamıştır (Demirhan ve Kartal, 2014: 261).

Türkiye'de sosyal yardım sistemi 2002 yılına kadar çoğunlukla toplumdaki kuruluşların gönüllü faaliyetleri ile gerçekleşmiştir. Bu döneme kadar yapılan sosyal yardımlar yoksulluğun ana sebeplerini irdelemekten ziyade manevi duygularla yapılmıştır. Manevi duygudan da anlaşılacağı üzere Cumhuriyet döneminin gönüllülük anlayışı ile ilerlemiştir (Karagöl ve Dama, 2015: 15).

Kasım 2002 yılında büyük bir zaferle tek başına iktidara gelen ve “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” anlayışı ile hizmet eden AK Parti döneminde sosyal yardım anlayışında çeşitli atılımlar yapıldığı, değişim ve dönüşümler yaşandığı diğer yıllara nazaran bakıldığında gözden kaçmamaktadır. Sosyal yardım hizmetlerinden faydalanan hane sayısı 3 milyona, sosyal yardım hizmetlerinden faydalanan birey sayısı 9.3 milyona çıktı. Sağlık bütçesinin 7,5 kat arttığı AKP iktidarı döneminde Cumhuriyet tarihinin evde ilk sağlık hizmeti uygulaması başlatıldı (www.sabah.com.tr).

Parti programında devleti halka hizmet aracı olarak niteleyen AKP belli bir sınıf veya zümrenin değil dil, din, ırk, renk ve kültür ayırmaksızın bütün ülke vatandaşlarının refah ve mutluluğunu sağlayacak programlar yürütecektir. İşte bu programlar kapsamında yoksullar, bakıma muhtaç yaşlılar, çocuklar ve işsizler için özel programlar oluşturulacak zor durumda kalmış vatandaşlara terk edilmiş ve kimsesiz olduğu duygusu yaşatılmayacaktır. Özürlülerde dâhil bu kesimin insan haysiyetine yakışır bir şekilde yaşamaları için adımlar atmak sosyal devlet olma ilkesinin gereğidir (AKP, 2002 Programı).

Ayrıca 2002 yılından sonra devletin kamu gelir ve giderlerinde denklik sağlanarak disipline edilmiş ve bunun sonucunda faizlerin hızla aşağıya çekilmesi ile eğitim, sağlık, sosyal yardımlar gibi toplumsal harcamalar arttırılmıştır. Bununla bağlantılı olarak 2013 yılında genel bütçe gelirlerinden en yüksek payın eğitime⁴ harcandığı görülmektedir (Kabaş, 2013: 77).

2002’li yıllardan sonra üzerinde durmamız gereken tek siyasi parti olan AKP döneminde sosyal yardımlar sosyal politikanın en önemli unsuru konumuna gelmiştir. Ekonomik hayata doğrudan müdahale etme imkanı olmayan ve bu boşluğu STK’ lar ve yerel yönetimlerle kapatan bu parti döneminde kurulmuş en önemli sosyal yardım kurumu ilerleyen konularda daha detaylı ele alacağımız “ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” ve “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları” dır (Metin, 2011: 195).

2005 yılına gelindiğinde yerel yönetimlerin en önemli mercii durumunda bulunan belediyelere kendi sınırları içinde sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarına bizzat katılma veya teşvik etme görevi verilmiştir. Yapılan bir takım düzenlemelerle hizmet ve yardım kalemlerinden yararlanacak muhtaç bireylerin belirlenmesi, yardımların zamanında ve verimli bir şekilde yapılması hedeflenmiştir (Karagöl, 2013: 56). İşte buna bağlı olarak yine Ak Parti

⁴ Maliye Bakanı Mehmet Şimşek 2013 yılı bütçe kanunu tasarısı ve bütçe büyüklüğü hakkında eğitime ayrılan pay ile ilgili: “...bütçeden en büyük payın eğitime, daha sonrada sağlık sektörüne ayrıldığını belirterek: 2013 yılında en büyük payın eğitime harcanacağını ve bu miktarın da 68.1 milyar lira olacağını belirtti” (<http://www.bumko.gov.tr>).

döneminde sosyal yardım uygulamalarına halk açısından daha kolay erişimin sağlanması amacıyla bilhassa ihtiyaç sahipleri için 2009 yılında “Alo 144 Çağrı Merkezi” kurulmuştur. Bu merkez sayesinde muhtaç durumda bulunanlara doğru bilgilendirme ve yönlendirme yapılmıştır (Tiyek ve Doğan, 2018: 1049). Bu yönlendirme ve bilgilendirme Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın internet sitesinde şöyle yer almaktadır (<https://engellilerdostu.com>):

“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çağrı Merkezlerinden Alo 144 Sosyal Yardım Hattı aracılığı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yürütülen şartlı eğitim/sağlık yardımları, kömür yardımı, gıda yardımı, engelli aylığı, eşi vefat eden kadınlara yapılan yardımlar, barınma yardımı, doğum yardımı vb. yardımlar ile proje destekleri hakkında yapılan her türlü talep, öneri ve şikâyetler alınmakta, veri tabanı incelenerek arayan kişiye başvurusunun durumu hakkında bilgi verilmekte, ilgili İl/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yönlendirme yapılmaktadır.”

Türkiye’de Ak Parti döneminde en çok göze çarpan sosyal yardım programları şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımlarıdır. Şartlı eğitim yardımı programında eğitimden herkesin hak ettiği üzere yararlanması amacıyla yoksul ailelerin ilköğretimde okuyan erkek çocuklarına 30 TL, kız çocuklarına 35 TL, ortaöğretimde okuyan erkek çocuklarına 45 TL ve kız çocuklarına 55 TL’lik yardım velilerinin hesabına yatırılmak suretiyle verilmiştir. Şartlı sağlık yardımlarında ise daha çok anne ve çocukları ilgilendiren ve 0-6 yaş grubundaki çocukları düzenli bir şekilde muayene ettirmek için ailelere ödenen nakdi yardımlar söz konusudur (Koytak, 2014: 81).

Ak Parti döneminde ülkemizde son yıllarda yaşanan gelişmeler Türkiye’yi hem iç politikada hem de dış politikada birçok ülkeye örnek olacak ve önemli bir aktör olarak benimsetecek duruma getirmiştir. Günü kurtaracak kısa vadeli hedeflerden uzun vadeli (2023 gibi)⁵ sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel hedeflere geçilmesi, bir gecede kriz oluşturan zengin kesimin elinden ekonominin alınması ve toplumsal rahatsızlık veren her türlü kaosun önüne geçilmesi maalesef istikrarlı yönetime kendilerine göre şekil vermek isteyenlerin hırsını daha da arttırmıştır (Karagöl, 2016: 41).

⁵ 2023 siyasi vizyonun sosyal yardımlarla ilgili olan hedeflerine bakıldığı zaman; insanlara ülkemizin gelişmesi ile paralel asgari bir hayat standardı belirleneceği, sosyal yardım yapılırken onların gelecekte de sosyal yardıma ihtiyaç duymaktan ziyade kendi kendilerine yetecek üretken bir toplum haline gelmeleri sağlanacaktır. Sosyal yardım ve istihdam arasındaki bağlantı güçlü bir şekilde uygulanabilecektir (www.akparti.org.tr).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ VE ROL OYNAYAN AKTÖRLER

2.1. Merkezi Yönetim ve Aktörler

Küreselleşme ile birlikte dünya üzerinde gerçekleşen sosyal mücadeleler ve yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan refah devlet uygulamaları devletler tarafından benimsenmiş ve uygulanmaya başlamıştır. İşte böyle bir ortamda 27 Mayıs 1960 yönetim yıkımından sonra kabul edilen 1961 Anayasası'nda devletin sosyal niteliği vurgulanmış ve göstermelikte olsa sosyal güvence anayasanın korunması altına alınmıştır. Daha sonraki bir başka yönetim yıkımının anayasası olan 1982 Anayasası'nda da bu hususun kendini gösterecek olması 1961 Anayasası'nın 1982'ye temel teşkil ettiğinin göstergesidir (Kesgin, 2014: 154).

Sosyal politikanın sağlanmasında en temel kuruluş kamu gücüne, otoritesine hiyerarşisine ve kamu yönetimine sahip olan devlettir. Devlet hitap ettiği ve kontrol altında bulundurduğu geniş alan açısından sosyal politikanın sağlanmasında daha baskın ve etkili bir rol üstlenmektedir. Ancak 1970'li yılların ortalarından itibaren dünya devletlerinin ekonomilerini derinden sarsan kriz, devletin sosyal politika alanındaki bu baskınlığını azaltmıştır (Aydın, 2008: 38-39).

Türkiye'de hem merkezi yönetim olarak, hem de kamu kaynaklı olarak sosyal yardımlar düşünüldüğünde ilk önemli gelişme 1976 yılında çıkarılan engelli ve 65 yaş üstü vatandaşlara aylık nakit transferini öngören 2022 No'lu yasa sayılabilir. Bu doğrultuda engelli ve 65 yaş üstü vatandaşlara belli bir maddi gelirin altında bulunma ya da kendilerine bakmakla yükümlü birinci dereceden akrabaları olmaması kaydıyla belli bir miktar gelir transferi öngörülüyordu (Dodurka, 2014: 2).

Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir devlet olduğu 1982 Anayasası'nda 2. Madde içerisinde "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" ifadesiyle belirtilmiştir

(www.tbmm.gov.tr). İşte bu maddenin desteğini alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuş ve Başbakanlığa bağlı bir Genel Sekreterlik olarak sosyal yardım alanında ki hizmet faaliyetlerini sunmaya başlamıştır (Türkoğlu, 2013: 286-287).

Ülkemizin merkez kaynaklı sosyal yardım gelişimine bakıldığı zaman bu alanda birçok yasal düzenlemenin yapıldığı ve bunun neticesinde birçok sosyal yardım kanunun ortaya çıktığı görülecektir. Sosyal yardıma ihtiyacı olan kesimin nasıl belirleneceği, bu yardımların nasıl koordine edileceği, hangi kurum ve kuruluşlar tarafından dağıtılacağı çoğu zaman değişkenlik gösterse de bu konuda yapılan son yasal düzenleme ile bu yetki “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına” bırakılmıştır (Yuvalı, 2017: 144).

2.1.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak kurulan bu bakanlık, 2018 yılının Temmuz ayında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Cumhurbaşkanlığı hakkında 30474 sayılı gazete sayısında “Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak isim değişikliğine uğramıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

633 No’ lu KHK’ ya göre bu bakanlığın görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Md. 2):

- Sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek.
- Sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Geleceğin teminatı çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek ve geleceğe hazırlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Kadınlara karşı giderek artan ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve bunun devamlılığını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Çeşitli nedenlerle zorlu yaşam şartlarına maruz kalan engellilerin ve hayat şartlarını üzerinde taşımış tecrübeli yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayatta ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Ülkemizin aziz kahramanı şehitlerimizin hatıralarının yaşatılması, şehit yakınları ile gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunması amacıyla; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, şehit yakınları ile gazilere yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Toplumun sosyal yardım ve korumaya ihtiyaç duyan yoksul kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin biçimde yürütmek; yoksullukla mücadeleye ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, bu alanda ilgili kamu

kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında köprü vazifesi görüp işbirliği ve koordinasyonu sağlamak.

- Öncelikle çocuğun aile içinde büyütülüp yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim seminerleri, danışmanlık hizmetleri ve sosyal yardımlarla güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve iyileştirilmelerini sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek.

- Ailenin bütünlüğünü ve birliğini korumak, parçalanmış olan ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddî, manevî ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmak.

- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü hizmet kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülmekte olan sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve bunlara rehberlik edecek programları geliştirmek.

- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinin, belirlenen ilkeler doğrultusunda, usul ve standartlar çerçevesinde denetimini yapmak.

- Sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bu faaliyetlerden yararlananlara ilişkin bilgileri merkezî bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirilecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek.

- Sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere

değerlendirmek, bu alanda taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak.

- Mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

2.1.1.1 Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ülkemizde gerçekleşen bütün sosyal yardım görevlerini 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” kapsamında oluşturulan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” ile yürütmektedir. Bu fonun bünyesinde toplanan çeşitli kaynaklar yine fon kurulunun almış olduğu kararlar ekseninde ve SYGM’ nün bünyesi altındaki, Türkiye’nin tüm il ve ilçelerinde kurulan ve başkanlığını illerde valiler, ilçelerde de kaymakamların yapmış olduğu 973 adet Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) vasıtası ile kullanılmaktadır (Erol, 2014: 150).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün mevzuatta belirtilen görevleri aşağıdaki gibidir (Md.5):

- Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar alanında ulusal düzeyde uygulanacak ve bu konular hakkında gerekli görülecek politika ve stratejilerin oluşturulması çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulamasını izlemek ve değerlendirmek.

- 3294 sayılı Kanunun sosyal yardımlarla ilgili olan amaçlarını gerçekleştirmek ve uygulanmasını sağlamak için gerekli idari ve mali tedbirleri almak.

- Fon gelirlerini zamanında ve düzenli toplamak, toplanan gelirlerin yerinde, zamanında ve ihtiyaçlara göre kullanılmasını sağlamak.

- Vakıfların her türlü harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak, incelemek, izlemek ve denetlemek, görülen aksaklıklarla ilgili gerekli tedbirleri almak, vakıfların çalışma usul ve esasları ile sosyal yardım programlarının ölçütlerini belirlemek.

- Mevzuatta belirtilen ve kamu kaynaklarıyla yardım yapılması öngörülen kişilere aylık, tazminat, ücret, yardım veya başka bir ad altında yapılacak her türlü sosyal yardımın ödenmesi ve anılan yardım ve ödemelerin gerektiği gibi veri tabanına işlenerek izlenmesi ile ilgili işleri diğer birimler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde yerine getirmek; diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılmakta olan her türlü sosyal yardım ve ödemelerin veri tabanında izlenmesine ilişkin işlemleri takip etmek ve yürütmek.

- Özellikle temel bir sorun olan yoksullukla mücadele ve genel müdürlüğün görev alanına giren diğer konulara ilişkin olarak araştırma ve incelemeler yapmak, proje hazırlamak ve uygulamak.

- Yoksullukla mücadele alanında genel olarak bir takım uluslararası gelişme ve uygulamaları izlemek, değerlendirmek ve özel olarak ülkemiz açısından yararlı görülen modelleri uygulamaya koymak.

- Sosyal Yardımlar Bilgi Sistemi ile ilgili işleri doğru bir şekilde yürütmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kültürünü kökleştirici ve kalıcı çalışmalar yapmak, geniş kitleleri kapsayan yardım kampanyalarını koordine etmek ve desteklemek.

- Sosyal yardıma hak kazanılma aşamasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde ve devamlılığında esas alınacak gelir tespit testlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu testleri vakıflarla koordineli işbirliği yaparak uygulamak.

- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

2.1.1.1.1. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

1982 Anayasasında Ailenin korunmasını takiben şu hükümlere yer verilmektedir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar” (Md.41). Bu

bağlamda ailelerin maddi rahatlık içinde yaşaması için çalışmalar yapmak, ailede ki yapısal bir takım değişimleri nedenleri ve sonuçları kapsamında araştırmak ve nüfus yapısında ki değişimlerin aile kurumu üzerindeki etkilerini izlemek, sorun alanlarını tespit edip bu konuda ulusal bir politika geliştirmek ve yön belirlemek amacı ile Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (Atatanır, 2011: 160-161).

Bu kuruluşun görevleri aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır (<https://kms.kaysis.gov.tr>):

- Bakanlığın aile ve topluma yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve iyileştirici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.
- Aile yapısının ve değerlerinin korunması ve buna yönelik önlemlerin alınması, güçlendirilmesi ve ailenin sosyal refahının artırılması için ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri bu doğrultuda uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce aile ve topluma yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve esasları belirlemek ve belirtilen bu esaslara uyulmasını sağlamak.
- Aile ve toplumu yapısal olarak tehdit eden sorunları ve bu sorunlara yol açan faktörleri tespit etmek, bu sorunlara karşı toplumsal bilinci ve duyarlılığı geliştirici faaliyet ve projeler yürütmek, çözüm önerileri geliştirmek, bu konularda eğitim programları hazırlamak ve ana unsurlara uygulamak.
- Ailelerin maddi refahının geliştirilmesine yönelik ekonomik çalışmalar yapmak, bu konuda diğer ailevi ve toplumsal birimler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli eğitim programları ve projeler hazırlamak ve uygulamak.

- Ailede baş gösteren belli başlı yapısal değişimleri, nedenleri ve sonuçları bakımından araştırmak, değerlendirmek ve aile değerlerinin sağlıklı biçimde korunması devamlılığının sağlanması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.

- Nüfus yapısındaki değişimlerin aile ve toplum üzerindeki etkilerini izlemek, bu etkiler sonucunda ortaya çıkan sorun alanlarını tespit etmek ve bu konuda ulusal bir politikanın geliştirilmesine yardımcı olmak.

- Ailenin ve aileyi oluşturan tüm bireylerin karşılaştıkları sorunlarla ilişkili olarak kamuoyundaki eğilim ve beklentileri tespit etmek amacıyla sosyal çalışmalar yapmak.

- Aile ve toplum alanında öncelikle gerekli ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak; projeler geliştirmek, geliştirilmiş projeleri desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını ve daha sonra aile yapısına yönelik milli bir politikanın oluşmasına katkı sağlamak.

- Aile ve toplum konusunda faaliyette bulunan her türlü kamu kurum ve kuruluşlarıyla yerel yönetim ve üniversiteler, sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum örgütleri ve özel sektör ile işbirliği yapmak ve bu işbirliği ekseninde ortak çalışmalar yürütmek.

- Genel Müdürlüğün görev alanı ile ilgili konularda toplumsal duyarlılığı artırmak amacıyla sayısal verilerle desteklenmiş istatistik ve dokümantasyon hizmetleri yapmak, görsel, basılı yayın ve eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak.

- Genel ve katma bütçeli kamu kuruluşlarına, gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişilerine ait aile danışma merkezleri, evlilik danışma merkezlerinin personel standardını, ücret tarifelerini, açılış, işleyiş, denetim, devir işlem ve esaslarını belirlemek.

- Toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde sunmakla

görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını açmak, işleyiş esaslarını belirlemek ve gerektiğinde kapatmak.

- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

2.1.1.1.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

633 No'lu KHK' da Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çocuklara yönelik görevleri aşağıdaki gibidir (Md.8):

- Bakanlığın çocuklara yönelik olarak belirlediği koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek.
- Çocuklara yönelik olarak sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları planlamak ve koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen bir takım sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.
- Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı bir şekilde gelişiminin sağlanması için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak.
- Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan (ölüm, boşanma vb.) veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı alınması gereken gerekli önlemleri ivedilikle almak.

- Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli ve deneyimli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak.

- Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca istihdam ve işe yerleştirilmesi işlemlerinde gerekli koordinasyonu sağlamak.

- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında köprü vazifesi görmek işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri ve girişimcileri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak.

- Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı, bilinci ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje, seminer ve kampanyalar düzenlemek.

- Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek.

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak.⁶

- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

2.1.1.1.3. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 633 No'lu KHK' da belirtilen görevleri aşağıdaki gibidir (Md.9):

- Bakanlığın kadınlara yönelik bir takım koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.

- Kadına karşı sergilenen ayrımcılığın önüne geçilmesi ve önlenmesi, kadının insan haklarının ve toplumsal statüdeki rolünün korunması ve geliştirilmesi, kadının toplumsal hayatın gerektirdiği tüm alanlarında etkin hale getirilmesine yönelik ulusal politika

⁶ Bu kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.

- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce kadınlara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

- Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek ve kadının insan haklarını geliştirmek amacıyla faaliyet ve projeler hazırlayıp bu projeleri yürütmek, bu alanda yapılan çalışmalara destek vermek.

- Kadının insan haklarının neler olduğu konusunda kamuoyunu gerektiği gibi bilgilendirmek ve aydınlatmak suretiyle toplumsal bilinçlenmeyi gerçekleştirmek.

- Kadına yönelik her türlü yüz kızartıcı şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak, kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne ön ayak olup destek oluşturmak.

- Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesini sağlayıcı ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı çalışmalarda bulunmak ve destek olmak.

- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

2.1.1.1.4. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

633 No'lu KHK' da ise bu müdürlüğün görevleri aşağıdaki gibidir (Md.10):

- Bakanlığın özürlü, düşkün ve yaşlılara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici rehberlik ve rehabilite edici bütün sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.

- Özürlülüğün bir takım çalışmalarla önlenmesi ile özürülülerin eğitimi, istihdamı, rehabilitasyonu, ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata

kazandırılmaları katılımları ve diğerkonularda ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek.

- Özürlülerin sorunlarını ve bu sorunlara çözüm yollarını araştırmak, bu konuda uygulamanın geliştirilmesine yönelik öneri ve programlar hazırlamak ve uygulamak.

- Özürlülerle ilgili konularda inceleme ve araştırmalar yaparak projeler hazırlamak ve uygulamak.

- Münhasıran özürlülere tanınan haklar ve sunulan hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere hazırlanan özürlü kimlik kartlarına ilişkin evrak, takip ve teslim işlerini yürütmek.

- Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlere ilişkin olarak ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.

- Yaşlılara sunulan her türlü sosyal hizmet modellerini geliştirmek.

- Yaşlıların ve bakıma muhtaç durumda bulunan özürlülerin, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan yerinde sürdürebilecekleri sosyal desteklerin verilmesi için gerekli mekanizmaları kurmak, var olanları standardize etmek, uygulamaları takip etmek denetlemek.

- Yaşlıların toplumla gerektiğigi gibi bütünleşmesine, kaybolmuşsa statü ve rollerinin yeniden kazanımına, işlevlerinin arttırılmasına, boş zamanlarının etkili bir biçimde değerlendirilmesine ilişkin mekanizmalar oluşturmak.

- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce özürlülere ve yaşlılara yönelik olarak yürütölen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve belirlenen bu kurallara uyulmasını sağlamak.

- Bakan tarafından verilen benzer görevleri yapmak.

2.1.1.1.5. Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü

633 No'lu bir diğer KHK maddesinde ise bu başkanlığın görevleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir (Md.14)

- Bakanlığın belirlemiŐ olduğu Şehit yakınları ve gazilere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.

- Şehit yakınları ve gazilerin hakları ile onlara yönelik yardım, hizmet ve muafiyetlere ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesine yönelik çalışmaları planlı bir Şekilde koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.

- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilere Şehit yakınları ve gazilere yönelik yrtlen faaliyetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

- Şehit ve gazi çocuklarının eğitim ve ğretimi konusunda, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde gönüllü kuruluŐlarında desteğiyle gerekli çalışmaları yürütmek.

- Şehit yakınları ve gazilerin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan desteklenmesi, yalnızlığa itilmemesi ve toplumdandan kopmaması amacıyla çalışmalar yürütmek, bu konuda toplumsal duyarlılığı güçlendirici ve pekiştirici faaliyetler yapmak.

- Gazilerin toplumsal hayata tekrar adaptasyonu, tedavi ihtiyaçlarının karşılanması, istihdam sorunlarının giderilmesi ve gerekli sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütmek.

- Şehit ve gazi yakınları arasında iletişim ve dayanışmayı güçlendirmek.

- Şehit yakınları ve gazilere yönelik olarak yapılacak yardım kampanyalarına ilişkin usul ve esasları belirlemek, istismar amaçlı giriŐimlere karşı ilgili kurum ve kuruluŐlarla işbirliği içinde her türlü önlemi almak.

- İlgili mevzuatı çerçevesinde şehit ve gazi yakınlarının öncelikli istihdamına yönelik uygulamaları koordine etmek ve hayata geçirmek.

- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

2.1.2. Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı'na maddi durumu yetersiz muhtaç durumda ki öğrencilere burs ve parasız yatılılık verme hizmeti görevi 1982 yılında verilmiştir (Hacımahmutoğlu, 2009: 69). Bu tarihte yürürlüğe giren 2684 sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun ile bu imkânları sağlama görevi Milli Eğitim Bakanlığı'nındır (Hacımahmutoğlu, 2009: 89).

Bu bakanlığın bünyesinde ki ortaöğretim okullarında öğrenimine devam eden öğrencilerden ailelerinin maddi durumu ortaöğretimde eğitim görmeye yeterli olmayan öğrencilere 2006 yılından bu yana destek bursu bağlanmaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009: 113).

2.1.3.Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Müdürlüğü

Bu kurumun öğrencilerin daha iyi bir eğitim görmesi için belirlediği amaç kurumun kendi kanunlarında şöyle belirtilmiştir (Md.2):

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunun amacı; yurt içinde ve dışında yükseköğrenim gören öğrenciler için yurtlar yapmak ve bunların işletmesini sağlamak, beslenme yardımı yapmak, eğitim, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle milli ve manevi gelişmelerine katkı sağlamak, yükseköğrenim öğrencilerine kredi veya burs vermek, öğrencilerin yükseköğrenimlerini kolaylaştırmaktır.

2.1.4.Vakıflar Genel Müdürlüğü

Başbakanlık bünyesinde varlığını sürdüren Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bugünkü işleyişi ile ilgili kurallar 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile düzenlenmiştir (İncedal, 2013: 101).

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görevleri 227 No'lu Kanun Hükmünde Kararname de şöyle düzenlenmiştir (Md.2):

- Vakıf mallarını ekonomik şekilde idare etmek ve işletmek, mimari veya tarihi değeri olup yönetimi Vakfa ait olan eski eser yapıları bozulmaya uğramadan muhafaza ve imar etmek.

- Vakfa ait müesseseleri gayelerine göre ayırıp yaşatmak.

- Vakıf paralarını nemalandırmak.

- Mütevellilerin tayin işlemlerini yapmak, gerektiğinde azletmek.

- Görev ve hizmetleri ile bütün vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen Hücet, Berat, Ferman gibi belgelerden veya vakıf senetlerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek.

- Vakfiyelerde öngörülen koşul ve hizmetlerin en iyi bir şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak için vakıf hükmü şahsiyetini korumak şartı ile gerektiğinde vakıf gayrimenkulleri değiştirerek daha fazla gelir getirici yatırımlara tahsis etmek.

- Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle kendisine verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

2.2.Yerel Yönetimler ve Sosyal Belediyecilik Hizmetleri

Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde yer alan ifadesi ile yerel yönetimlerin tanımı “merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak olan ihtiyaçlarını belirleyip bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla oluşturulan, karar verme organlarını doğrudan halk tabakasının seçtiği demokratik ve kendi kendini yöneten bir yönetim kademesi” şeklinde

yapılmaktadır (Bozkurt vd. , 1998: 258). Yani kısaca yerel yönetimlerin merkezi yönetim ve unsurlarından bağımsız olarak hareket etme durumu söz konusudur.

Bir diğer ifade ile yerel yönetimler ise “belli amaçlara ulaşmak, belli gereksinmelere yanıt vermek üzere, yaşanan belli başlı olaylar neticesinde elde edilen tecrübe birikimi ve aktarımı ve bu aktarmalar sonucu toplumların tarihsel gelişmesi ile ortaya çıkmış birimlerdir” (Keleş, 1992: 27).

Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar alanında devlete çok önemli görevler düşmektedir. Fakat değişen dünyanın canlı göstergesi olarak devlet bu konudaki tek çözüm değildir. Dünya üzerindeki yönetim sistemlerinin çoğuna bakıldığı zaman maddi durum yönünden yetersiz olan ve geçimini sağlayamayan insanlara yardımda bulunmayı öngören sosyal refah devletinin öneminin azaldığı görülmektedir. Devletin tek kurtuluş reçetesi olarak görüldüğü Baba-Devlet anlayışı artık önemini yitirmektedir (Es vd. , 2013: 36).

Sosyal politikanın sağlanmasında devlet dışında da belli başlı kurumlar bulunmaktadır. Demokratik ülkelerde bu kurumların sosyal politikalarla ilgili faaliyetlere katılımı ve etkinliği artmaktadır. Yapılan birçok çalışmada devletin dışındaki bu kurumların bu faaliyetlere katılım ve etkinliği ihmal edilmekte ve bu faaliyetler yalnızca devlet tarafında yerine getirilen politikalar olarak tanımlanmaktadır. Bunların tam aksine üniter veya federal yapıdaki tüm yönetim modellerinde merkezi yönetim dışında yerel yönetimlerde sosyal politikanın sağlanması sürecinde tarih boyunca önemli görevleri yerine getirmiştir (Ersöz, 2006:760).

1970 sonrası meydana gelen Küreselleşme hareketleri ile birlikte devletlerin tüm yapılarında köklü değişiklikler ve dönüşümler meydana geldi. Bu değişikliklerle sonucu meydana gelen dönüşümlerle ulus nitelikli devlet gittikçe nitelik değiştirirken yönetimde devlet dışındaki unsurlar alanında yerelleşme, sivil toplumun etkinliği, katılım ve yönetişim gibi ilkeler daha baskın bir şekilde uygulanmaya başladı. Belirtilen tarihten sonraki yıllar yerel birimlerin yönetimde ve kamusal hizmette daha çok söz sahibi olduğu yıllar oldu. Bu

kapsamda 1980 sonrası belediyelerin yetki, görev ve kaynakları daha fazla arttırılmış özellikle Büyükşehir belediyeleri bu süreçte hizmet alanında ciddi boyutta bir güç ve ivme kazanmıştır (Kesgin, 2012: 171-172).

Refah gelişimini tamamlamış veya tamamlama yolunda ilerleyen ülkelerin yerel yönetim olgusuna bakışlarında ve bu olguya yön vermelerinde neo-liberal politikalar etkili olmuştur. Bu devirde merkezi yönetimler görev ve sorumluluklarını yerel yönetimlerle paylaşma yoluna gitmiş yerel yönetimler ise yeni kavramlar eşliğinde yeni uygulamalara yönelmiştir. Yerel yönetimlerin bu etkinliği her alanda olduğu gibi sosyal yardımlar alanında da kendini göstermiştir. Neo-liberal politikaların kendini hissettirdiği 90'lı yıllardan sonra bazı istismar durumları göze çarpsa da yerel sosyal yardımların ön plana çıktığı görülmektedir (Akpınar vd. , 2012: 22).

Öncelikle yerel yönetimlerin önemini ve toplumsal hayattaki statüsünü birkaç adımda belirleyebiliriz. Bu tespit sosyalliğin sağlanmasında yerel yönetimlerin ne gibi bir öneme sahip olduğunu anlamak için yetecektir. Yerel yönetimlerin organları o yörede bulunan halk tarafından seçilen birimlerden oluşur ve genellikle o yörede yaşayan halk içinden seçilir. Buda seçilen kişiye o yörenin ve halkın sıkıntılarını en iyi şekilde bilme avantajı sağlar. Yerel yönetimler her açıdan olduğu gibi sosyal politika sağlama açısından da merkezi yönetimin yükünü azaltmaktadır. Yerel yönetimler hemşehrilik duygularının gelişmesine katkıda bulunarak birliği sağlar. Son olarak yerel yönetimler aşırı merkezileşmeyi önlerken bir bakıma merkezi yönetime destek unsuru olur (Uçaktürk vd. , 2009: 4).

Değişen yaşam koşullarından ötürü köyden kente göçün artması sonucu nüfusun çoğunluğu kentlerde yaşamaya başlamıştır. Buda kentleri toplumun en dinamik, en işler kesimi haline getirmiş ve sosyal hayatın akışı büyük oranda kentlerde gerçekleşmeye başlamıştır. Bütün bunların neticesinde belediyeler yerel yönetim birimleri içerisinde ön plana çıkmıştır. Günümüze yaklaştıkça belediyeçilik kavramı yerini sosyal hayatta daha çok aktif hale gelen ve sadece altyapı, ulaşım ve haberleşme işlerini yüklenmekten ziyade sosyal

sorunların çözümünde de birebir sorumluluk yüklenen sosyal belediyeçilik anlayışına bırakmıştır (Dündar, 2011: 122).

Bir diğer ifade ile mahalli idareler olarak adlandırılan yerel yönetimlerin tanımı 1982 Anayasasına göre şöyle yapılmıştır (Md. 127):

“Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunda belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.”

Yapılan bu tanımın ilk kısımları dikkatler incelendiğinde mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanması tabiri ile sosyal yardımın ön plana çıkarıldığı görülmektedir

Özellikle ülkemizde bazı bölgelerde yoksulların acil durumlarda akrabalık, dostluk hemşehrilik gibi birleştirici faaliyetlerin olmadığı durumlarda başvurdukları ilk adresin yerel yönetimler olduğunu düşünürsek yerel yönetimlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Daha önceleri merkezi yönetimin aktif olarak sürdürdüğü sosyal refah uygulamalarına küreselleşme ile birlikte yerel yönetimler, piyasa ve sivil toplum örgütlerinin de katıldığı görülmektedir. Hatta göçlere bağlı kentleşme olgusunun artmasıyla yerel yönetimlerin bu konuda daha aktif hale geldiği gözlemlenmektedir (Kesgin, 2019: 60-61).

Merkezi yönetimin konumu itibariyle yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi, başkent ve başkente yakın çevrelerde bulunan bölgelerdeki yoksulları tespit etmesi veya onlara ulaşması meşakkatli bir iştir. Bu hem vakit kaybı hem ekonomik anlamda bir külfeti, fazladan merkezi yönetime yüklemek anlamına gelecektir. Sorumluluğun aslı merkezi yönetimde olmasına rağmen yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin coğrafi, psikolojik ve toplumsal açıdan yerel halka yakın olması önemini arttırmaktadır. Bahsedilen bu yakınlık ile merkezi yönetimin görev yükünde bir azalma olması mümkündür (Kasalak, 2013: 89).

Burada bahsedilen hususta günümüze doğru geldikçe küreselleşme artmakta ve bununla birlikte yerelleşme de aynı çizgide yayılmaktadır. Bunun neticesinde halka en yakın

yönetim birimi konumunda bulunan, siyasi gücü gittikçe artan ve önemi azımsanmayacak boyutlara gelen yerel yönetimler yalnız iç coğrafyada değil uluslar arası faaliyet kuruluşları, küresel devletler veya diğer ülke kentleri ile her türlü konuda stratejik, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşim haline gelmiştir. Yerel yönetimler kentlerdeki diplomasi faaliyetlerinin gelişmesinde de etkili olmuşlardır (Batal ve Tuğlu, 2018: 196).

Yerel yönetimlerin yerel bölgede ki çocuk, yaşlı, engelli, genç, risk grupları olarak tabir edilen bir takım kimseler için sosyal yardım programı mevcuttur. Ayrıca risk grubu olarak tabir edilen bu grupların eğitimi ve topluma kazandırılmalarına dayalı organizasyonların yaygınlaştırılması ve kriz dönemleri ile ilgili de bir takım görevleri mevcuttur. Buna göre belediyelerin bu programlarını ve görevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Çelik, 2014: 8):

- Çocuklarla ilgili olarak: Kimsesiz çocuklar için kreş ve çocuk yuvaları kurmak.
- Kadınlara yönelik olarak: Anne çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri ve yine kadınlar için el sanatları merkezleri açmak.
- Engelliler açısından: Temel eğitim okulları, el beceri kursları açmak. Onlara spor ve iletişim olanağı sağlayacak faaliyetlerde bulunmak.
- Bakıma muhtaç yaşlılar için: Güçsüzler yurdu ve huzur evi açmak.
- Gençlerle ilgili olarak: Seminer nitelikli bilgilendirici gençlik merkezleri açmak, psikolojik danışma merkezleri açmak ve mesleki tekniksel kurslar başlatmak.
- Risk gruplarına yönelik olarak: Sokakta yaşayan kimsesiz çocuklar, tinerci çocuklar ve istismara uğrayıp çözümlenmemiş tüm çocuklar için hukuki ve psikolojik yardım büroları kurmak.
- Yaygın eğitim organizasyonları ile ilgili: Bu sayılan grupları topluma kazandıracak okuma yazma, meslek öğrenme ve beceri kazandırma eğitimleri vermek.

- Son olarak kriz dönemleri ile ilgili olarak: Savaş, afet ve terör gibi durumlarda barınma, beslenme ve temizlik hizmeti sunmak.

2.3.Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Yardım Hizmetleri

Yoksulluk kavramının perspektifinin geniş olması ve her daim süregelen bir kavram olması, buna paralel olarak izlenecek politikalarında çok kapsamlı olmasını ve devamlı sürecelecek bir olgu olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda öncelikle karar verilmesi gereken husus, bu mücadele politikalarının çerçevesi belirlenirken mücadele edilecek yoksulluk türünün ve yoksulların görüntülerinin bilinmesidir.

Burada yoksullukla mücadele politikalarının kimin güdümünde yapılacağı da önem arz eden bir konudur ve temel yaklaşımın devletten ziyade, devletin yerini bu amaca göre örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarının alması gerektiğidir (Gündoğan, 2008: 48).

İşte bu yaklaşım açısından yoksullukla mücadelede STÖ’lerin üzerine aldığı rol sorumluluğunun giderek genişlemesi, devletin ve sivil toplumun bu mücadeledeki yerini yeniden tartışma konusu haline getirmiştir (Atatanır, 2016:116).

Sivil toplum örgütlerinin dünyada ki gelişimi ile aynı düzeyde Türkiye’de de son 25 yıllık çeyrekte bir güçlenme potansiyeli gözlemlenmektedir. 1990 yılında ülkemizdeki aktif vakıf sayısı 2 bin civarında seyrederken, bu oran Türkiye’nin gelişim hızı ile birlikte 2015 yılında 5 bin seviyesine yükselmiştir ve bu oranın her geçen gün arttığı gözden kaçmamaktadır (Atatanır. 2016: 113).

Ülkemizde hali hazırda kayıtlı bulunan dernek, vakıf, sendika, oda ve kooperatif sayısı Tablo 3’te aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

Tablo 1: Ülkemizde Dernek, Vakıf, Sendika, Oda ve Kooperatif Sayıları

NİTELİĞİ	SAYISI (Ad.)
Dernek ⁷	117.288
Vakıf (Yeni) ⁸	5.158
Sendika ⁹	236
Oda ¹⁰	3.008
Kooperatif ¹¹	12.770

Tablo 1’de görüldüğü gibi ülkemizde bulunan aktif dernek sayısı 117.288’dir. Bunun yanında feshedilmiş 184.503 adet dernek daha vardır. Yani toplamda aktif ve pasif olmak üzere 301.791 adet dernek vardır (www.siviltoplum.gov.tr).

Yine aynı tablo incelendiği zaman ülkemizde kayıtlı bulunan yeni vakıf sayısı 5.158’dir. Sendika sayısı 236, oda sayısı 3008 ve kooperatif sayısı 12.770’dir.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilebilecek pek çok kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşları bağlı buldukları gruplara göre aşağıdaki gibi kategorize etmek mümkündür (Talas, 2011: 396):

- Ticari kuruluşlar
- Sendikalar
- İşveren kuruluşları
- Hükümetten bağımsız kuruluşlar
- Hizmet ve üretim birlikleri

⁷ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (www.siviltoplum.gov.tr)

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2018. (www.vgm.gov.tr)

⁹ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Personel Başkanlığı, 2018. (www.dpb.gov.tr)

¹⁰ TESK, 2019. (www.tesk.org.tr)

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016. (<http://risk.ticaret.gov.tr>)

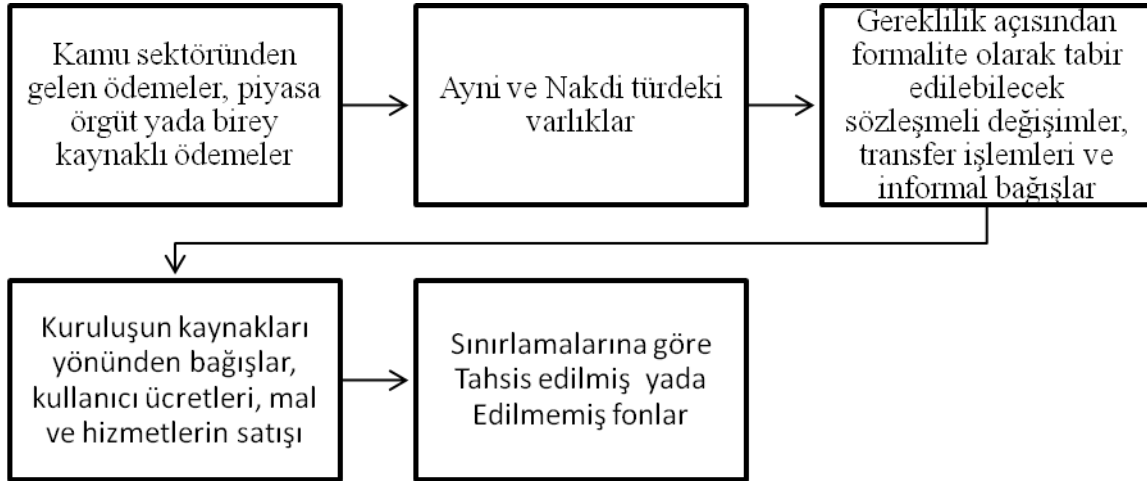
- Yerel yönetim birlikleri
- Politika ile ilgili gruplar
- Dini ilgi grupları
- Diğer gruplar

Ülkemizde her alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu olduğu gibi sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında da faaliyet gösteren gönüllü sivil toplum kuruluşları mevcuttur. Bu kuruluşlar daha çok gönüllülük esası üzerine çalışmakta ve zor durumda kalan vatandaşlarımızın her daim yardımlarına koşarak yaralarını sarmaktadır. Bunlardan bazıları ve önemlileri aşağıdaki gibidir (www.ogrenmetasarimlari.com):

- Kızılay (1868)
- Mehmetçik Vakfı (1982)
- Darülaceze (1895)
- İhtiyaç Haritası (2015)
- Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (2005)
- Hayata Destek İnsani Yardım Derneği (2005)
- İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (1995)
- Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)

Aşağıdaki şekilde sivil toplum kuruluşlarının farklı nitelikteki gelir kalemleri gösterilmiştir:

Şekil 1: STK'ların farklı nitelikteki gelir kalemleri

Kaynak: 11. Kalkınma Planı

2.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Aracılığıyla Yürütülen Faaliyetler

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının faaliyetleri sadece belli bir kesime ve gruba yönelik değildir. Çeşitli isimler altında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı olarak yardım kalemleri sıralamak mümkündür.

2.4.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 2. Maddesinde hayat bulan “Sosyal Devlet” ilkesine temel olarak 14.06.1986 tarihli ve 19134 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Merkez Bankası gözetiminde Başbakanlığa bağlı olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur (Yıldırım, aktaran Bozkuş 2009: 60).

“Bu Kanunun amacı; fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir” (3294 sayılı kanun, 1986: Md.1). Yani buradan anlaşılacağı üzere çeşitli sebeplerle ülkeye giriş yapmış ve

yardıma muhtaç olan diğer ülke vatandaşları da bu fondan diğer vatandaşlarla eşit bir şekilde yararlanabilecektir.

Ayrıca yasanın 2. Maddesine bakıldığı zaman fonun kimleri kapsadığı ve kimlere hizmet sunacağı da belirtilmiştir. Buna göre yine fakir ve zor durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olma durumundan yoksun bulunan¹² ve bu yüzden bunlardan aylık gelir alamayan vatandaşlar ile geçici olarak belli bir miktar yardım, eğitim ve öğretim alması durumunda üretken bir duruma geçip ülkeye faydalı olabilecek vatandaşlar bu yardım kapsamına alınabilir. 2012 yılında 2. Maddeye yapılan eklemeye hem fon kurulu hem de sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca belirlenecek bir takım kriterler çerçevesinde her türlü doğal afetten zarar görenler, şehit ve gaziler ile bunların yakınları da bu fon kapsamına alınmıştır (Demirhan ve Kartal, 2014: 261). Buradan da anlaşılacağı gibi zamanla fonun kapsamı genişletilmiş ve daha faydalı hale getirilmiştir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun gelirleri ve giderleri Tablo 2’de aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Gelir ve Giderleri

GELİRLER GRUBU¹³	GİDERLER GRUBU¹⁴
- Bakanlar kurulu kararı ile diğer fonlardan %10’a kadar aktarılacak miktarlar	- SYDV’ lere yapılan periyodik aktarımlar, yatırım harcamaları, sağlık, öğrenim ve sosyal yardımlar, meslek öğrenimi ve istihdam ile ilgili projeler, işletme ve tefriş giderleri
- Gelir ve Kurumlar vergisi tahsilâtlarının %2,8’i	- Sağlık Bakanlığı’na
- Trafikte kesilen para cezalarının %50’si	- Yüksek Öğrenim Burslarına
- RTÜK gelirlerinin %15’i	- Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü’ne
- Bütçeye konulacak ödenekler	- Tarım İşleri Genel Müdürlüğü’ne

¹² Her hangi bir sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer almayan nüfusun sağlık ile ilgili işlem ve yardımları için 1992 yılında “Yeşil Kart” uygulaması devreye sokulmuştur (Şener, 2010: 12).

¹³ *Kaynak*; (SYGM, 2018a)

¹⁴ *Kaynak*; (Gürsoy, 2011: 95).

- Her türlü yapılacak bağış ve yardımlar	- Dünya Bankası Kredisi Hükümet Katkısı
- Diğer gelir grupları	- Dünya Bankası Kredi Gider Hesabı
	- Şartlı Nakit Transferi
	- Diğer çeşitli giderler

Tablo 2’den anlaşılacağı üzere SYDTF’nin gelir ve gider kalemleri çeşitli gruplardan oluşmaktadır. Gelirler kalemi içerisinde en büyük payı trafikte kesilen para cezaları oluşturmaktadır (%50). Diğer fonlar, vergiler, RTÜK, çeşitli ödenekler, bağış ve yardımlar ve en son diğer gelir kalemleri ile fonun gelirlerine katkıda bulunmaktadır. Gelirlerin yanında fonun aynı şekilde giderleri de mevcuttur. Vakıflara yapılan aktarmalar, sağlık bakanlığına yapılan harcamalar burslara, emekli sandığına, tarım işlerine, hükümet katkılı dünya bankası kredilerine, dünya bankası gider hesabına, şartlı nakit transferlerine ve en son yine çeşitli gider kalemlerine fonun harcamaları söz konusudur.

2.4.2.Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Tarafından Yürütülen Sosyal Yardım Faaliyetleri

2.4.2.1.Aile Yardımları

Gelişmiş olan ülkelerin en büyük problemi yaşlı nüfusun giderek artan bir seyir göstermesi ve bununla ters orantılı olarak doğurganlık oranı ve genç nüfusun azalan bir seyir göstermesidir. İşte burada aile yardımları hem kapsam hem de çeşitlilik olarak devreye girmektedir. Ülkemizde aile yardımı sayılabilecek bir takım uygulamalar mevcuttur. Özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımları ile aileleri desteklediği bilinmektedir. Yakın bir zamanda da 6637 sayılı kanunla yeni doğan çocuklar için ailelere yardım yapılmıştır (Şentürk, 2016: 104). Bazı kanun ve kanun hükmündeki kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair 6637 sayılı bu kanuna göre ilk doğan çocuk için 300, ikinci doğan çocuk için 400, üçüncü ve sonraki doğan her çocuk için 600 TL yardım yapılır (Md. 16).

Aile yardımlarında en büyük pay eşini kaybetmiş ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayan dul kadınlara ayrılmaktadır. 280 bin kadının 2013 yılında yararlandığı bu yardımın tutarı aylık 250 TL'dir. Maddi durumu yetersiz olan asker ailelerine yapılan yardımlarda dahil olmak üzere barınma gıda ve yakacak yardımlarının toplam tutarı 1 milyar TL'yi aşmıştır (Başlevent, 2015: 40).

2.4.2.1.1.Barınma Yardımları

Maddi durumu yetersiz olup ihtiyaçlarını karşılayamayan ve oturulmayacak derecede eski, bakımsız ve insan sağlığına zararlı evlerde oturan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlar kategorisini ifade eden bu yardımlar sayesinde özellikle ağır kış şartlarında sıkıntı çeken ve evlerinin bakımını yapamayacak durumda olan vatandaşlarımız sağlıklı ve sıcak bir yaşam ortamına kavuşmaktadır (SYGM, 2018b).

2.4.2.1.2.Gıda Yardımları

Temel ihtiyaçlardan olan beslenme hakkının devlet eliyle sağlanması amacıyla ihtiyaç sahibi ailelere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca gıda yardımı desteği verilmektedir. Ramazan ayı ve kurban bayramı öncesinde yılda iki kez olmak üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına bu amaçla ilave kaynak aktarımı yapılmaktadır (SYGM, 2018c).

2.4.2.1.3.Yakacak Yardımları

Kışın zorlu şartlarında ve soğuk havalarda evinin ısınmalık ihtiyacını karşılayamayan ailelere 2003 yılı itibariyle Türkiye Kömür İşletmeleri aracılığı ile kışlık yakacak ihtiyacını karşılamak amaçlı hane başına en az 500 kg olmak üzere kömür dağıtımı yapılmaktadır. Bu yardımların sağladığı fayda sadece muhtaç durumdaki alıcılar için değil, yeraltındaki atıl kaynak durumunda işe yaramaz bir şekilde duran kaynaklarda ekonomiye kazandırılmakta; ulaşım sektörü ve istihdama ciddi katkı sağlamaktadır (SYGM, 2018d).

2.4.2.2.Sağlık Yardımları

Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan engelli vatandaşlara yapılan yardımların yanında, 2012 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı yasa ile tüm vatandaşlarımızın tedavi ve sağlık hizmetinin Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmasıyla genişletilen sağlık yardımı uygulaması ve en son 0-6 yaş grubu çocukların düzenli bir şekilde sağlık muayenesine getirilmesi şartı ile yapılan şartlı sağlık yardımları bu yardımlar kapsamındadır. Şartlı sağlık yardımlarında çocuk başına aylık ödemeler 30 TL' dir gebelik yardımlarında ise doğumun hastanede yapılması halinde 1 kere olmak koşulu ile 75 TL, muayenelerin düzenli bir şekilde yapılması halinde doğumdan önce 35 TL ve en son doğumdan sonra 2 kereye mahsus olmak üzere 35 TL yardım yapılmaktadır (SYGM, 2018e).

Ülkemizde her alanda olduğu gibi sağlık alanında da çeşitli atılımlar yapılmakta ve sağlık harcamaları 2009 yılından bu yana istikrarlı bir şekilde büyümekte 2015 yılında 105 milyar TL seviyelerine ulaşmaktadır. Bu miktar 2015 yılından sonra da artış göstermektedir (TOBB, 2017: 4). Aşağıdaki tabloda 1999-2017 yılları arası toplam sağlık harcamaları ve bu harcamaların GSYİH' ya oranı gösterilmektedir:

Tablo 3: 1999-2017 Sağlık Harcamaları Göstergeleri

Toplam Sağlık Harcaması (Milyon TL) GSYİH' ya Oranı (%)

Yıl	Toplam Sağlık Harcaması (Milyon TL)	GSYİH' ya Oranı (%)
1999	4 985	4,7
2000	8 248	4,8
2001	12 396	5,1
2002	18 774	5,2
2003	24 279	5,2
2004	30 021	5,2
2005	35 359	5,2
2006	44 069	5,6
2007	50 904	5,8
2008	57 740	5,8
2009	57 911	5,8
2010	61 678	5,3
2011	68 607	4,9
2012	74 189	4,7
2013	84 390	4,7

2014	94 750	4,6
2015	104 568	4,5
2016	119 756	4,6
2017	140 647	4,5

Kaynak: TÜİK (<http://tuik.gov.tr>)

Tablo 3'den de anlaşılacağı üzere 1999- 2017 arası dönemde sağlık harcamalarının miktarının devamlı arttığı hatta 2016 yılından 2017 yılına geçişte bu miktarın oldukça fazla bir şekilde artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 1999'dan 2002'ye geçişte koalisyondan yeni bir hükümete devredilen ülkemizde, günümüze kadar çeşitli sektörlere yatırımların çeşitli politik, sosyal ve demografik (nüfusun artışı) özelliklere bağlı olarak arttığı görülmektedir. Sağlık yardımlarının artışını ülkemiz adına olumlu görebilir ve sosyal devlet adına önemli bir gelişme olarak nitelendirebiliriz.

2.4.2.3.Eğitim Yardımları

Ülkemizdeki sosyal yardım programları kapsamında ayrılan paylar içinde eğitim yardımları birinciyi sırayı almaktadır. Toplumsal yoksulluğu bitirmenin ve bu yoksulluğu gelecek nesillere taşımamanın en önemli yolu olarak her bireye eğitim hayatına katılmalarına yönelik eğitim yardımları yapılmaktadır. Bu kapsamda öncelik 2003 yılında ilkokulda başlayan kitap yardımı ve devamında 2006 yılında kesintisiz devam eden ortaöğretim kitap yardımudur (Dama, 2016: 98).

Eğitimin her kesime eşit bir şekilde sunulması fırsat eşitliğini sağlamaktadır. Sosyal yardımın ne denli önemli olduğunun ve ülke insanlarını zor durumdan nasıl kurtardığının kitlelere anlatılmasının ve kitlelerin de bunu anlamasının en temel yolu eğitimden geçmektedir. Bu doğrultuda eğitimini almakta maddi zorluk çeken yoksul kesimlere bu amaçla bir takım yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (SYGM, 2018f):

- Eğitim materyali yardımı (Önlük, ayakkabı, kıyafet, çanta, kırtasiye vb.)
- Çocuklarını devamlı okula göndermek şartıyla maddi imkansızlık çeken ailelere şartlı eğitim yardımı (İlkokula devam eden erkek öğrenci için 35 TL, kız öğrenci için 40 TL. Aynı şekilde ortaöğretime devam eden erkek öğrenci için 50 TL, kız öğrenci için 60 TL.).

- İl ve ilçe müdürlükleri tarafından faaliyetleri yürütülecek olan öğle yemeği yardımları.

- Kitap yardımı.
- Öğrenci barınma, taşıma ve iaae yardımı.
- Engelli öğrencilerin okullarına rahat bir şekilde ücretsiz taşınması.
- Yurt yardımı ve diğer yardımlar

2.4.2.4.Engelli Yardımları

2022 Sayılı Kanunla engelliliğin çeşitli boyutlarına göre sosyal yardım uygulamaları mevcuttur. Bu yardım uygulamaları engellilere veya engelli yakını olanlara toplumla uyum içerisinde yaşama imkanı sağlayacak bir takım hizmetleri öngörmektedir. Bu yardımlar şöyle sıralanabilir (SYGM, 2018g):

- 18-65 yaş arası ve %49-69 arası oranda engelli olan ve aylık geliri asgari ücretin 1/3'ünden aşağıda olan,

- 18 yaşından büyük, %70 ve üzeri engelli olan ve aylık geliri asgari ücretin 1/3'ünden aşağıda olan,

- 18 yaşından küçük, %40 ve üzeri oranda engelli yakını olan ve engelli aylığı alamayan Türk vatandaşlarına engelli aylığı bağlanır.

- Ayrıca en az %50 engelli ve ağır engelli durumu olan ve aylık geliri asgari ücretin 2/3'ünden az olan vatandaşlar evde bakım yardımından yararlanabilmektedir.

2.4.2.5.Özel Olarak Tabir Edilen Yardımlar

Tüm bu yardımların dışında günlük sıcak yemek yardımının yapıldığı Aşevleri, Afet yardımları, Acil durum yardımları, Terörden zarar görenlere yapılan yardımlar ve Şehit yakınları ile Gazilere yapılan yardımlar özel amaçlı yardımlardır (SYGM, 2018h).

2.5.Türkiye’de Sosyal Yardım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi

Sosyal yardımlar hem geçmişte hem günümüzde yoksullukla mücadele alanında önemli bir vasıta ve hizmet şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu denli önemli bir olgunun pratiğe dökülmesinde ve izlenen yol aşamasında bazı etik gerekliliklerin yapılmaması bu sürecin suistimal edilmesine neden olabilmektedir. Bilinmelidir ki sosyal yardım, insan haklarından doğan etik bir hizmet sürecidir (Sevin, 2007: 39).

Sosyal hizmet kavramı içinde değerlendirilen sosyal yardımlar insanları zor durumdan kurtarmayı, sorunlarını çözmeyi ve temel ihtiyaçlarını sistemli bir şekilde gidermeyi amaçlamaktadır. Bunları yerine getirirken etiksel değerlere sahip çıkarak insanların sadece insan olmalarından kaynaklı ve onların hakkı olduğu için yerine getirir. Bu aşamada onur ve değerleri suistimal edilmeyen insanlar kendi ayakları üzerinde daha sağlam bir şekilde dururlar ve toplum içerisinde bir işlevsellik kazanırlar. Bu durum sosyal adaletin sağlanması adına önemlidir (Aykara, 2016: 155). Burada dikkat edilmesi gereken durum sosyal yardımların insan haklarının bir sonucu olarak yerine getirilen bir olgu olması gerektiğidir. Doğuştan bu haklar insanlara verilmeli ve yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı olunmalıdır.

Kişileri çıkmaz durumdan kurtaran sosyal yardımların faydası yanında eleştirildiği noktalarda vardır. Sosyal yardımların yapısı gereği insanları daha fazla tembelliğe ittiği günümüze kadar gelen bir tartışma konusudur. Bu tartışmaların merkezini daha çok sosyal yardımlarda belirlenen muhtaçlık süresi, düzeyi, bu yardımların hangi koşullarda yapıldığı ve sosyal yardımdan gelen gelir ile çalışma sonucu elde edilen gelir arasında ki fark

oluşturmaktadır (Teber, 2017: 12). Sosyal yardımların insanları neden tembelliğe ittiğine dair bir başka konu açıklaması ise sosyal yardım yapılan kişilerin iş istihdamına yönlendirilme durumlarının çok düşük bir oranda seyretmesidir. Bu durumda iş bulamayacak olmanın verdiği ümitsizlikle kişiler sosyal yardımın devamlı sürmesini istiyorlar ve çalışmaya dönmüyorlar. Bu gibi kişiler iş bulsalar dahi asgari ücrete yanaşmaktan çekiniyorlar ve iş buldukları takdirde yardımın kesileceğini biliyorlar. Buda kişileri oturduğu yerden yardım almaya devam etmeye teşvik ediyor (www.dunya.com).

Sosyal yardımlar tüm insanlar için koruyucu ve kollayıcı bir önlemdir. Ancak sosyal yardım alma şartlarında oluşan belirsizlikler, sosyal yardımların farklı kurumlar aracılığıyla düzenlenmesi, esnekliği ve ihtiyaçların belirlenmesi yönünde ki eksiklikler göz önünde bulundurulduğunda sosyal yardımların bir siyaset malzemesi haline geldiği ve yardımı alanların istismara uğradığı görülebilir (<http://t24.com.tr>).

Sosyal yardımların kişinin toplumda ki haysiyetini ve itibarını sarstığı yönünde eleştirilerde göz önünden kaçmayan bir ayrıntı olmuştur. Nitekim 2014 yılının Şubat ayında ajans ve internet sitelerine düşen bir sosyal yardım haberinde ihtiyaç sahibi bir kadına belediye ve yardımseverlerin katkıları ile bir akülü araba tahsis edildiği lakin bu yardımın dönemin ilçe belediye başkanı tarafından kadın akülü arabada oturmak sureti ile kurdele kesilerek yapıldığı görülmüştür. Yine aynı haberde kömür yardımı yapılan vatandaşlara bu yardım ulaştırılırken, ihtiyaç sahibi bu vatandaşların evlerine kömür kamyonetinin üzerinde kendi yüzlerini kendi elleriyle kapatmak suretiyle götürüldükleri yazılmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr>). Burada yardımın kutsallığına gölge düşürülmüş ve yardıma muhtaç bireyler rencide edilerek onur kırıcı bir yol izlenmiştir.

İktisat kaynaklarında bir ülkede belirli bir dönemde üretilen toplam ekonomik gelirin fertler, gruplar veya üretim faktörleri arasında dağılımına “gelir dağılımı” adı verilmektedir. Gelir dağılımı adaletinin yeterince tesis edilemediği yerlerde insanların kendi aralarında da sosyal bir birliktelik ve dayanışma yoksa sosyal patlama ve buna bağlı olarak

sosyal bunalımların çıkması kaçınılmazdır. İşte bu yüzden gelir dağılımı adaletsizliği sadece ekonomik bir sorun olarak değil, toplumsal bir sorun olarak ta algılanmalıdır (Üzümçü ve Korkat, 2014: 137-138).

Bir ülkenin kalkınma evresi o ülke vatandaşları için hayati bir öneme sahiptir. İşte bu evrede gerçekleşen refah artışı sonucu elde edilen gelirin toplumda bulunan bütün kesimlerce eşit bir şekilde kullanılması ve hiçbir kesimin mağdur edilmemesi toplumsal adaletin tesisi ve barış ortamının oluşabilmesi açısından çok önemlidir. Ülkenin gelirlerinden gözle görülür oranda düşük pay alan kesimin eğitim, sağlık, beslenme, barınma gibi sosyal faaliyetlerden de daha az yararlandığı ortadadır. Bir ülkenin sağlıklı gelişebilmesinin yolunun sağlıklı bireylerden geçtiği düşünüldüğünde gelirin tüm fertler arasında eşit paylaşımının öneminin çok büyük olduğu anlaşılacaktır (Karaman ve Özçalık, 2007: 26).

Yardım ve hak ilişkisinin yardım alan muhtaç kişiler nezdinde bir sosyal yardım alıcısı olma disiplini yaratacak şekilde oluşum gösterme şeklinin önemli ayaklarından biride sosyal yardımların süreklilik ve belirsizliğine ilişkin kişide oluşan korku faktörüdür. Yardımların siyasal bağın insafına kalmış olması ve her an kesileceği korkusu sosyal yardımların hak temelli yaklaşımı niteliğini zedelemektedir (Kutlu, 2014: 248).

Öte yandan sosyal yardımlarda ki sürekliliğin bu yardımların alıcıları tarafından da suistimal edilebilme durumunu ortaya çıkarma ihtimali vardır. Liberallerin çoğuna göre yardımların muhatabı olan birey, kendisi için yapılan bu yardımların sürekli devam edeceğini düşünmekte ve bunu bir gelir kaynağı olarak görmektedir. Bu durumda birey kendisini iş dünyasının dışına itip soyutlamakta, çalışacak işçi sıkıntısı baş göstermekte ve bu durum işçi ücretlerini arttırıcı bir seyir izlemektedir (Daşlı, 2015: 142).

Sosyal yardımlar her dönem kesintisiz devam etmekte ve yoksulluğa istihdam yönelimli çözümlere ağırlık vermek yerine kişilere maddi yardım sürdürülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2019 yılında yapılacak sosyal yardımların Türk lirası cinsinden değeri gösterilmiştir:

Tablo 4: 2019’da Yapılacak Sosyal Yardım Rakamları

Yardımanın Niteliği	TL
- Şartlı eğitim yardımlarından faydalanan üniversite öğrencilerine 1 defaya mahsus	5.000
- Düzenli bir şekilde okula göndermeyi teşvik amaçlı günümüze kadar yapılan yardım	6.2 Milyar
- İkizi olan anneye 2 yıllık dönemde toplam	3.600
- Mevsimlik işçiye bu yıl tahsis edilen rakam	11.9 Milyon
- Emekli doktora yapılacak maaş artışı (Hekim)	2.000
- Emekli doktora yapılacak maaş artışı (Pratisyen)	1.500
- Kronik hastaların olduğu hanelere verilecek elektrik desteği	2.000
- Devlet katkısı çeyiz desteği	67 Milyar
- Kayıt dışı çalışanlara	56 Milyon
- Yarım gün çalışan 18 bin kişi için	35.5 Milyon
- İşveren primi için	15 Milyar

Kaynak: (www.paradurumu.com).

Tablo 4’te yardım yapılacak olanların niteliklerine bakıldığında öğrencilerin, annelerin, işçilerin, emeklilerin, hastaların, evlenecek olanların, çalışanların ve işçilerin bu yardımın kapsamına alındığı görülmektedir.

Yine Tablo 4’ten anlaşılacağı üzere ülkemizde sosyal yardımlar her daim devam eden ve çeşitli sebeplerle süreklilik gösteren bir unsur olmaya devam edecektir.

Küreselleşmenin hızlı bir şekilde yaşandığı son zamanlarda meydana gelen ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bazı gelişmeler sosyal yardım isteğinde ve sosyal yardıma verilen önem seviyesinde artışa neden olmuştur. Refah devletinde yaşanan köklü değişiklikler sonucu piyasa ekonomisinin yaygınlaşmış rekabetin artması, işsizlik oranındaki artışlar, geleneksel aile yapısının yerini parçalanmış bireysel aile yapılarının alması, genç nüfusun azalıp yaşlı nüfusun artma eğilimi ve küresel bazda yaşanan krizler bu artışta etkili olan faktörlerdir (Bakan ve Özdemir, 2012: 34).

Ekonomik olarak bakıldığı zaman ise tam gelişmemiş veya gelişmekte olan ülke statüsünde bulunan ülkemizde sosyal anlamda sağlanacak bir güvenliğe ihtiyaç duyan birey sayısı her daim artış göstermektedir. Bunun ekonomik alandaki nedeni ise ülkemizin düşük bir milli gelire ve vatandaşlar arasında eşit olmayan bir gelir dağılımına sahip olmasıdır (Alagöz ve Yapar, 2003: 440).

Tablo 5’te ise 2002 yılındaki sosyal yardım bütçesi ile 2018 yılında ki sosyal yardım bütçesi gösterilmiştir:

Tablo 5: Türkiye’de Sosyal Yardımlara Ayrılan Bütçe

Yıllar	TL
2002	1.6 Milyar
2018	50 Milyar

Kaynak: (www.aydinlik.com.tr)

2002 ile 2018 yıllarının karşılaştırıldığı Tablo 5’e bakıldığı zaman sosyal yardımlara ayrılan bütçeler arasında büyük bir uçurumun olduğu gözlerden kaçmamaktadır. 2002 yılında sosyal yardımlara ayrılan bütçe 1,6 milyar tl iken, bu rakam 2018 yılında 50 milyar tl ye kadar çıkmıştır. Her ne kadar sosyal yardıma ayrılan bütçenin artması olumlu bir

durum gibi görünse de olayın gerçek boyutu bizlere sosyal yardım bütçesi arttıkça sosyal yardıma ihtiyaç duyan yoksul bireyinde arttığını göstermektedir.

Ekonomik anlamda ülke olarak yaşadığımız sıkıntılı süreçlerde sosyal yardımların verilme aşamasından önce kimlere ve nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili çalışmalar büyük bir titizlik ve hassasiyetle yapılmalıdır. Sosyal yardımların belirli kriterleri olmalı ve bu kriterler şeffaf bir şekilde belirlenmelidir. Sosyal yardımlar kişilerin yoksulluk risklerini ortadan kaldırmalı fakat çalışmalarına engel olacak miktarda olmamalıdır. Bunun tersi bir durum kişilerin sosyal yardıma bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır (<http://www.milliyet.com.tr>).

Sosyal devlet ilkesi gereği sosyal yardımların tek taraflı olarak yapılması ve karşılığında maddi ve manevi hiçbir beklentiye girilmemesi ve yine yardımı alan yoksul kişilerin de bu yardıma herhangi bir bedel ödemeksizin sahip olması söz konusu yardımlara bağımlılığı arttırmaktadır. Bu durum yardım alan kişilerde istihdama katılmaya yanaşmamaya, onlar açısından yardım alma durumunun kendilerine daha uygun düşmesine ve hatta muhtaçlık durumlarını daha da arttırıp aldığı yardım türünün devam ederek artması anlamına gelebilir (Arslan, 2014: 26). Sonuç olarak kişiler çalışarak kazanmak varken bunu çalışmadan sağlamanın yolunu seçebilirler.

Sosyal yardımlar insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için önemli ve gereklidir. Bu denli önemli olan sosyal yardımlar ülkelerin kaderini tayin eden seçimlerde de seçmen tercihine elbette yansımaktadır. Genel itibariyle seçim zamanlarına yakın daha fazla ön plana çıkarılan sosyal yardım paketleri muhalefet partileri açısından vaatlerle, iktidardaki parti veya partiler açısından ise pratiğe dökülmek kaydıyla hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü Türkiye’de genel ve yerel seçimlerde veya herhangi bir seçimde oy veren vatandaşları kendi yönlerine doğru etkileyip onlardan partileri adına oy alabilmenin yolu sosyal yardımların arttırılarak sürdürülebileceği düşüncesinden geçmektedir (Küçükali, 2015: 51).

Seçimlerde oy verme yeterliliğine sahip birey olarak adlandırılan seçmen bu yeterliliği uygularken bir takım unsurlardan etkilenmesi kaçınılmazdır. Bunlar arasında önemli olarak nitelendirilebilecek durumlar partinin lideri, cinsiyeti ve ona duyulan yakınlıktır. Bir ülkede mevcut iktidarda bulunan partinin uyguladığı politikalar sonucu bilgi edinme hakkından mahrum kalınması ve bunun neticesinde alternatif partilere erişimin kısıtlı ya da neredeyse imkansız oluşu ve bu partilere siyasetin önünün tıkanması seçmene katı bir adaletsizlik problemi yaşatmaktadır. Bunun yanında yukarıda sayılan unsurlar dışında seçmenler her daim ideolojik tercihlerle sandığa gitmemiş, ekonomik göstergelerin gidişatına göre de seçime yön vermiştir (Kapusızoğlu, 2011: 123).

Bu duruma ülkemizdeki en net örnek 3 Kasım 2002 tarihindeki seçimler gösterilebilir. Bu seçimin öncesinde ülkemiz neredeyse Cumhuriyet tarihinin en ağır krizlerinden birini yaşamış ve vatandaş bunun faturasını o krizin akabinde ki seçimlerde DSP, MHP, ANAP 3'lü koalisyonunu % 10'un altında bırakarak kesmiştir. Halk o seçimde yeni bir yüz olan AKP'ye yönelmiş ve yeni kurulan bu partiyi ülke yönetimine getirmiştir (Çinko, 2006: 112). Bu iktidar o tarihten günümüze Türkiye'yi yönetmeye devam etmiştir.

Aşağıdaki tabloda 2002 yılında partilerin aldıkları oy oranları verilmiştir:

Tablo 6: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2002)

PARTİ	OY ORANI (%)
AKP	34,3
CHP	19,4
DYP	9,5
MHP	8,4
GENÇ PARTİ	7,2
DEHAP	6,2
ANAP	3,1
SAADET P.	2,5
DSP	1,2
YTP	1,2

Kaynak: (<http://rapory.tuik.gov.tr>).

Tablo 6, kriz dönemlerinin seçime nasıl yansıdığı ve seçmen davranışının sandıkta nasıl tecelli ettiğinin en büyük göstergesidir. AKP % 34,3'lük oy oranı ile ilk seçiminde meclise tek parti olarak girmiştir. Bir önceki seçimin galibi 3'lü koalisyon hükümeti ise erken seçim kararı almasına rağmen mecliste sandalye alamamıştır.

Karşılık kelimesinin siyasette en anlamlı hale geldiği klientalizm, himaye etmek ve patronaj kelimeleri ile çoğu zaman örtüşmüş ve siyasi otoriteyi elinde bulunduran gücün dağıtım ölçütlerine göre topluma sunulan hizmetler ya da mallar karşılığında bu gücünü sürdürmek için siyasal destek talebinde bulunma sürecini ifade etmiştir. Bu hizmetler neticesinde kişilerde itaat etme duygusu, boyun eğme ve bağımlılık durumları inşa edilir. Bilhassa seçim dönemlerine yoğun bir şekilde denk getirilen ayni ve nakdi yardımlarla vatandaşların gerekli ihtiyaçları görülür ve onlarda minnet duygusu oluşturularak seçim stratejisi belirlenir (Gürsoy, 2011: 15-16).

Klientalist yaklaşımın temelinde yoksulluğu çözmek yoktur. Bu yaklaşım ile mağdur durumda bulunan dar kesimin bu mağduriyetinin sürdürülmesi istenmekte ve onları sosyal yardımlar yolu ile besleyip kanalize etme yoluna gidilmektedir. Bu vesile ile her daim oy devşirilerek seçmen hazırda tutulmakta ve siyasi destek sağlanmaktadır (Doğan, 2016: 76). Bunun neticesinde sosyal sorunlara çözüm yolu aramak kimsenin aklına gelmeyecek ve belirlenen bu politika ile günlük ve kısa dönemlik hedefler her daim gerçekleştirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA

Bu kısımda Kocaeli/Çayırova ilçesinde bulunan insanların olumlu ve olumsuz görüşlerine yönelik alan araştırmasının (anket); amacı, yöntemi, evren ve örnekleme, kısıtları ve varsayımları ile araştırma sonucunda elde edilen bulgu-sonuçlar ve bu konudaki değerlendirilmeler ele alınmaktadır.

3.1.Araştırmanın Amacı

Sosyal yardımlar ve sosyal yardımlarla birlikte ortaya çıkan sorunlar gündemi her daim meşgul etmektedir. Son yıllarda fazlasıyla yaşanan dış göç dalgası sosyal yardımları her zamankinden daha fazla gündeme getirmeye başlamıştır. Sosyal yardımlarla birlikte yardım alıcılarının topluma uyumu gerek sivil toplum kuruluşlarınca gerekse politik aktörlerce daha fazla önemsenmiş ve bu doğrultuda çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Günümüzde yaşadığımız toplumda sosyal yardım alıcılarının topluma adapte olması kolay değildir. Sosyal yardım alanların topluma uyumu, bu uyumun sürdürülebilirliği ve sosyal yardım almayan diğer kesiminde bu uyum sürecine destek olması çok önemlidir.

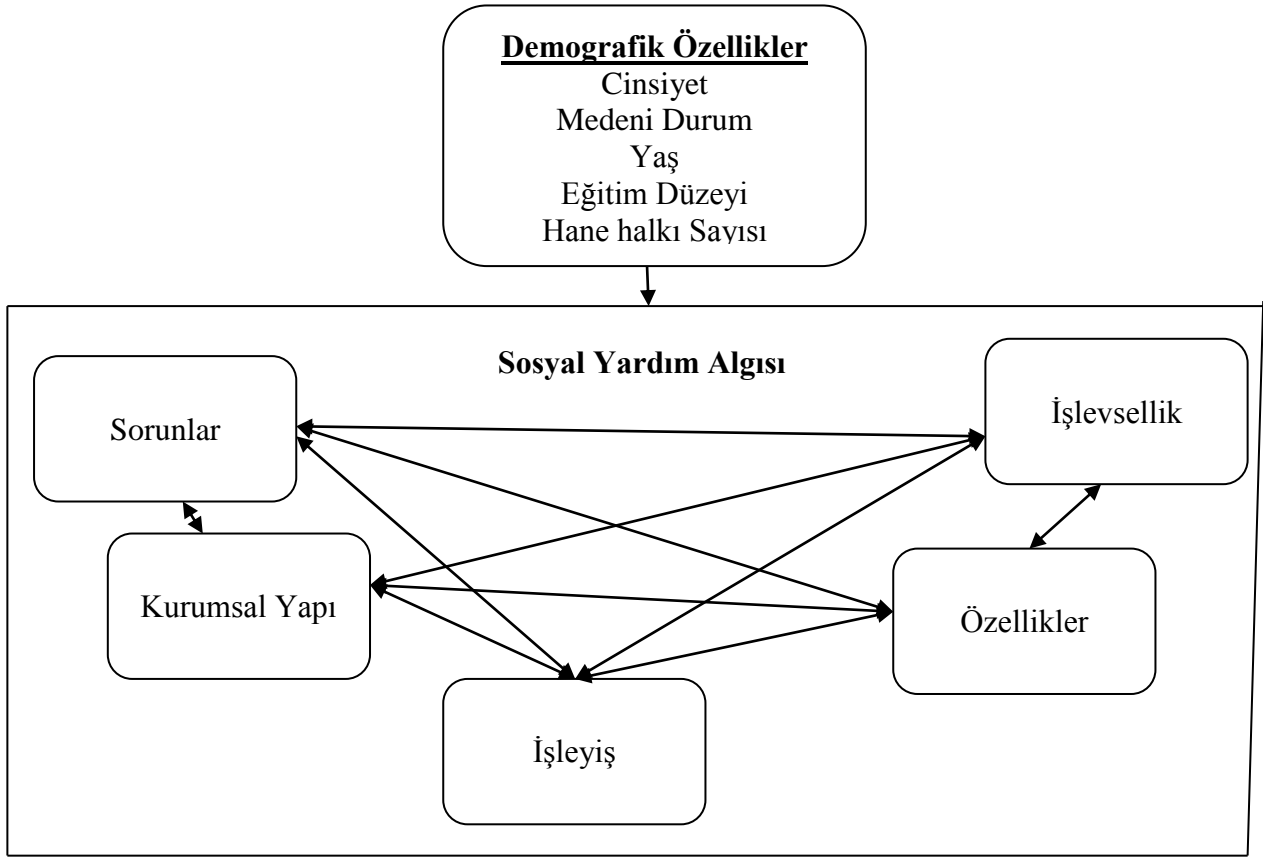
Buradan hareketle araştırmanın temel amacı ilçe halkının sosyal yardıma bakış açısını değerlendirmektir. Yani bu kapsamda uygulanan sosyal yardımlardan herkesin duyduğu memnuniyet düzeyi ve sosyal yardıma yaklaşımının değerlendirildiği bir alan araştırması ortaya çıkarmaktır.

Buradan yola çıkarak hazırlanan çalışmada yukarıda ifade edilen konularda halkın sosyal yardım algısının belirlenmesi amacıyla bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Kocaeli/Çayırova ilçesinde gerçekleştirilen alan araştırmasının temel amacı bu ilçede bulunan 9 mahallede halkın sosyal yardım algısını belirlemektir.

3.2.Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Literatür incelemesi ve teorik arka plan uyarınca araştırmanın modeli aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

Şekil 2: Araştırma Modeli

Literatür incelemesi ve teorik arka plandan hareketle aşağıdaki araştırma hipotezleri kurulmuştur:

H1: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları sorunlar algısı ile Kurumsal yapı algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları sorunlar algısı ile işleyiş algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları sorunlar algısı ile özellikler algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları sorunlar algısı ile işlevsellik algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları kurumsal yapı algısı ile işleyiş algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları kurumsal yapı algısı ile özellikler algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları kurumsal yapı algısı ile işlevsellik algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları işleyiş algısı ile özellikler algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H9: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları işleyiş algısı ile işlevsellik algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

H10: Katılımcıların sosyal yardımlar algısı alt boyutları özellikler algısı ile işlevsellik algısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

3.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütesini (evrenini) Kocaeli ili Çayırova ilçesinde yaşayan vatandaşlar oluşturmaktadır. 129.655 nüfuslu Çayırova bölgesinde zaman ve maliyet unsurları göz önüne alınarak ana kütenin tamamına anket yapmanın zaman ve ekonomik zorlukları nedeniyle Çayırova ilçesinin sosyo-ekonomik açıdan en alt gelir grubunun en alt grubunda oldukları değerlendirilen 9 mahallede yaşayan yalnızca 200 kişi üzerinden çalışma gerçekleştirilmiştir. Sosyal yardım konusunda yetkili ve görevli kuruluşların sosyal yardım yapılan kişilere ait bilgileri araştırma kapsamında vermek istememeleri nedeniyle belirlenen 9 mahalle muhtarı ile yapılan özel görüşmelerle sosyal yardım aldıkları tahmin edilen kişilerden oluşan 200 kişilik örneklem belirlenmiştir.

Örneklemin evreni temsil kabiliyetini belirlemek için örneklem büyüklüğü hesaplaması da yapılmıştır. Buna göre %95 güven düzeyi %10 güven aralığı ve %6,92 hata payı esaslı ile 200 kişiden oluşan örneklem büyüklüğünün evreni temsil için yeterli olduğu değerlendirilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2016: 132).

3.4.Araştırmanın Kısıtları

Araştırma Kocaeli/Çayırova ilçesinde ikamet eden sosyal yardım adayı halk ile Ağustos-Eylül, 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kocaeli/Çayırova ilçesinde bulunan 18 yaş üstü halka yönelik uygulanması sebebiyle, araştırma, kullanılan örneklem ile sınırlıdır. Bu nedenle de araştırma bulgularının genellenmesi kolay değildir. Buna rağmen araştırma bulgularının hem araştırmacılar hem de uygulamacılar açısından fikir verebileceği ve katkı yapabileceği umulmaktadır.

Araştırma belli bir zaman aralığında yapıldığından (Ağustos-Eylül, 2019) ve zamanla algıların değişebileceği düşünüldüğünden, sonuçlar çalışmanın yapıldığı zamanla sınırlıdır. Son olarak, araştırmaya katılan deneklerin verdiği cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımı araştırmanın son sınırlılığdır.

3.5.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplamak amacıyla nicel veri toplama yöntemlerinden “anket yöntemi” kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan sosyal yardımlar algısı ölçeği literatürde yer alan çeşitli araştırmalardan (Saritepe, 2019; Aca, 2018) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Sosyal yardımlar ölçeği iki bölümden ve toplam 29 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda, deneklere öncelikle araştırma hakkında genel bilgiler açıklanarak, araştırmanın içeriğine dair kısa bir açıklama yapılmıştır. Araştırmayı yapan kişi ve akademik danışmanın bilgilerine yer verilmiştir.

Birinci bölümde deneklerin, demografik özelliklerinin ortaya konulması amacıyla (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, hanedeki kişi sayısı,) 5 soru bulunmaktadır. Demografik sorularda aralıklı türden ölçeklerden yararlanılmıştır.

Anketin ikinci bölümünde ise ankete katılan deneklerin sosyal yardım uygulamalarına yönelik olarak görüşlerini belirttiği çoktan seçmeli 24 soruya yer verilmiştir.

Soru formu yardımı ile toplanan veriler SPSS 25 istatistiksel paket programı ile analiz edilmiştir. Sosyal yardım ölçeğine yönelik 24 maddelik 5'li Likert tip derecelendirilen ölçeğe SPSS 25 programı ile Cronbach alfa analizi uygulanmıştır. Sonuçlar karşılaştırılmıştır. Anket ölçeğinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anket sonucunda bu program aracılığıyla veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Hem demografik bilgilerin hem de çoktan seçmeli soruların analizinde "bağımsız değişkenler t- test" ve "Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" tekniklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek ve anlamlı farklılık tespitleri yapılmaya çalışılmıştır. Sonrasında, frekans, yüzde ve ortalama sonuçları, tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Bunun yanında, bağımsız değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, hanede kişi sayısı) arasındaki farklılıkların tespitini yapabilmek amacıyla karşılaştırmalı analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır.

3.6. Analiz ve Bulgular

Bulgular bölümü, araştırmaya katılan 200 kişinin sosyo-demografik bilgilerine dair tanımlayıcı veriler ile başlamaktadır. Ardından katılımcıların anketlere verdikleri cevapların yüzdesel hesaplamaları yapılmıştır. Sonrasında katılımcıların ankette aldıkları puanların güvenilirlik analizi sonuçları verilmiştir. Son olarak ise anketler ile bazı demografik verilerin karşılaştırılmasına yönelik bağımsız değişkenler t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları verilmiştir.

3.6.1. Demografik Analizler

Bu aşamada ilk olarak araştırmaya katılanların çeşitli demografik özelliklerini ortaya koyacak frekans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları da aşağıdaki tablo ile özetlenmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Erkek	106	53,0
	Kadın	94	47,0
Medeni Durum	Evli	165	82,5
	Bekar	35	17,5
Yaş	18-30 yaş	28	14,0
	31-45 yaş	71	35,5
	46-60 yaş	77	38,5
	61 yaş ve üstü	24	12,0
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	1-3 kişi	62	31,0
	4-6 kişi	122	61,0
	7 ve üstü	16	8,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	104	52,0
	Ortaöğretim	50	25,0
	Lise	37	18,5
	Üniversite	9	4,5

Tablo 7’de katılımcılara ait sosyo-demografik değişkenlerin dağılımı görülmektedir.200 katılımcının cinsiyetlerine dair veriler incelendiğinde %53,0’ının (n=106) erkek, %47,0’ının (n=94) ise kadın olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların medeni durumlarına ait veriler incelendiğinde %82,5’inin (n=165) evli olduğu ve %17,5’inin (n=35) ise bekâr olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların %14’ünün (n=28) 18-30 yaş arası olduğu, %35,5’inin (n=71) 31-45 yaş arası olduğu, %38,5’inin (n=77) 46-60 yaş arası olduğu, %12,0’ının (n=24) 61 yaş ve üstü olduğu, belirlenmiştir.

Katılımcıların hanede kaç kişi yaşadığına ait veriler incelendiğinde %31,0'ının (n=62) 1-3 kişi arasında, %61,0'ının (n=122) 4-6 kişi arasında, %8,0'ının (n=16) 7 ve üstü kişi olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde %52,0'ının (n=104) ilkokul mezunu olduğu, %25,0'ının (n=50) ortaokul mezunu olduğu, %18,5'inin (n=37) Lise mezunu olduğu, %4,5'inin (n=9) üniversite (ön lisans, lisans ve lisans üstü) mezunu olduğu belirlenmiştir.

Sosyal yardım ölçeğinin yapısal geçerliliğini saptamak amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek için de Cronbach's Alpha yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında ayrıca her bir soru maddesinin ortalama, standart sapma değerleri ile faktör yükleri de yer almıştır ve bu sonuçlar aşağıdaki tabloda özet halinde sunulmuştur.

3.6.2. Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizi

Araştırmada kullanılan sosyal yardım ölçeğinin yapısal geçerliliği ve güvenilirlik değerlerinin saptanması amacıyla açıklayıcı faktör analizi ve Cronbach's Alpha güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda bu analiz sonuçları özet olarak verilmiştir.

Tablo 8: Sosyal Yardım Ölçeği Faktör Analizi, Güvenilirlik Analizi, Ortalama, Standart Sapma ve Faktör Yükleri

Faktör adı	Soru İfadesi	Ort.	Std. Sapma	Faktör Ağırlığı	Faktörün Ortalaması	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik Cronbach's α
Sorunlar	20.Sosyal yardımlar ile birlikte topluma kazandırıcı faaliyetler desteklenmelidir	4,25	0,470	0,735	4,17	26,09	0,737
	19.Sosyal yardımlar siyasi malzeme haline getirilebilmektedir	4,40	0,702	0,727			
	18.Sosyal yardım alan kişi sayısının artması aslında olumsuz bir durum ifade etmektedir	4,07	0,449	0,654			
	16.Sosyal yardımlar bazen alıcılar tarafından suiistimal edilebilmektedir	4,10	0,687	0,627			
	21.Sosyal yardımlar için	4,19	0,389	0,600			

Faktör adı	Soru İfadesi	Ort.	Std. Sapma	Faktör Ağırlığı	Faktörün Ortalaması	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik Cronbach's α
	hayırsever kuruluşlar da teşvik edilmelidir						
	17.Sosyal yardımlar kişileri çalışmamaya sürüklemektedir	4,03	0,575	0,500			
Kurumsal Yapı	6.Sosyal yardım veren kurumların çokluğu karışıklığa neden olmaktadır	3,90	0,602	0,878	3,94	14,31	0,822
	7.Sosyal yardım veren kurum ve kuruluşlar tek bir çatı altında toplanmalıdır	3,96	0,664	0,867			
	8.Sosyal yardımı veren kuruluşlar bazen rencide edici davranabilmektedir	3,97	0,633	0,648			
İşleyiş	10.Sosyal yardım alanların son durumları verilerle takip edilmelidir	4,21	0,405	0,872	4,14	10,86	0,792
	12.Sosyal yardımlar kuralına göre yapılmalıdır	4,19	0,393	0,832			
	9.Sosyal yardım alıcıları belirlenirken isimler gizli arşivde tutulmalıdır	4,12	0,433	0,574			
	5.Sosyal yardımlar gizlilik içerisinde yapılmalıdır	4,05	0,519	0,455			
Özellikler	2.Sosyal yardımlar toplumun her kesimine eşit bir şekilde verilmelidir	4,88	3,55	0,897	4,87	8,36	0,853
	1.Sosyal yardımlar gerekli bir uygulamadır	4,86	0,362	0,864			
	3.Sosyal yardımlar devletin karşılıksız görevidir	4,89	0,411	0,827			
İşlevsellik	15.Sosyal yardım uygulamalarından kolayca faydalanılmaktadır	2,19	0,571	0,809	2,19	6,91	0,758
	14.Sosyal yardımlar ihtiyaçları tamamen karşılamaktadır	2,13	0,504	0,807			
	13.Sosyal yardımlar her daim ihtiyacı olanlara ulaştırılmaktadır	2,25	0,630	0,770			
Faktör Açıklayıcılığı Toplam						0,665	
Sosyal Yardım Ölçeği Genel Ortalaması							3,93
Sosyal Yardım Ölçeği Güvenilirlik Testi (Genel)							0,703
KMO Ölçek Geçerliliği							0,713
Bartlett Küresellik Testi Ki Kare							1802,575
Standart Sapma							171
<i>p</i> değeri							0,000

Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre soru maddelerinden 4. Soru, 11. Soru, 22. Soru, 23, soru ve 24. Sorunun faktör yüklerinin yeterli olmaması nedeniyle ölçekten çıkarılarak faktör analizi yeniden yapılmıştır. Buna göre ölçeğin soru maddelerinin faktör yükleri kabul edilebilir değerler olan 0,455-0,897 aralığında değerler almıştır. Ölçeğin Kaiser-

Meier-Olkin ölçek geçerlilik değerinin de 0,713 şeklinde iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Son şekli ile sosyal yardım ölçeğinin toplam varyansı açıklayıcılık oranı da yine kabul edilebilir bir oran olan %66,5 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar bağlamında toplam 19 soru maddesinden oluşan sosyal yardım ölçeğinin yapısal geçerliliğinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür (Sipahi vd., 2008; Gürbüz ve Şahin, 2016).

Sosyal yardım ölçeği için güvenilirlik analizleri Cronbach's Alpha yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre toplam 19 sorudan oluşan sosyal yardım ölçeğinin Cronbach's α değeri de 0,703 olarak bulunmuştur. Bu değer de sosyal yardım ölçeğinin iyi düzeyde bir güvenilirliğe sahip olduğuna işaret etmektedir (Sipahi vd., 2008).

Faktör analizi sonucunda sosyal yardım ölçeğinin beş alt boyuttan oluştuğu da bulgular arasında yer almıştır. Birinci alt boyut sorunlar olarak isimlendirilmiştir ve sorunlar alt boyutunun faktör açıklayıcılık oranı %26,09 olarak belirlenmiştir. Sorunlar alt boyutunun Cronbach's α değeri de 0,737 olarak bulunmuştur. Sosyal yardım ölçeğinin ikinci alt boyutu ise kurumsal yapı olarak isimlendirilmiş ve faktör açıklayıcılık oranı da %14,31 olarak bulunmuştur. Kurumsal yapı alt boyutunun Cronbach's α değeri de 0,822 olarak saptanmıştır. Üçüncü alt boyut ise işleyiş olarak isimlendirilmiştir. İşleyiş alt boyutunun faktör açıklayıcılık oranı %10,86, Cronbach's α değeri de 0,792 şeklinde belirlenmiştir. Dördüncü alt boyut ise özellikler olarak isimlendirilmiştir. İşleyiş alt boyutunun faktör açıklayıcılık oranı %8,36 ve Cronbach's α değeri ise 0,853 olarak bulunmuştur. Beşinci ve son boyut ise İşlevsellik olarak isimlendirilmiştir. İşlevsellik alt boyutunun faktör açıklayıcılık oranı %6,91, Cronbach's α değeri de 0,758 olarak saptanmıştır.

Sosyal yardım ölçeğinin yapısal geçerliliğinin ve güvenilirliğinin yeterli değerler taşıyor olması sonrasında fark testleri yapılmıştır. Örneklem büyüklüğünün 50'den büyük

olması ve yapılan Kolmogorov-Smirnov Normallik test sonuçlarına göre $p>0,05$ olması nedeniyle de analizlerde parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir.

3.6.3. Fark Testleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların çeşitli demografik özelliklerine göre sosyal yardım ölçeği ile belirlenen algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız değişkenler t testi ve ANOVA yapılmıştır.

İlk olarak katılımcıların sosyal yardım algılarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız değişkenler t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda yer almıştır.

Tablo 9: Cinsiyete Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi

Değişken	Cinsiyet	Sayı	Ortalama (\bar{X})	Std. Sapma	t değeri	p değeri
Sosyal Yardım Algısı	Erkek	106	3,94	0,19894	0,699	0,486
	Kadın	94	9,92	0,22080		

Bağımsız değişkenler t testi sonuçlarına göre erkeklerin sosyal yardım algısı düzeyinin (3,94) kadınlardan (3,92) daha yüksek olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiştir.

Tablo 10: Medeni Duruma Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi

Değişken	Medeni Durum	Sayı	Ortalama (\bar{X})	Std. Sapma	t değeri	p değeri
Sosyal Yardım Algısı	Evli	165	3,93	0,21236	0,141	0,888
	Bekar	35	3,92	0,19966		

Katılımcıların medeni durumlarına göre sosyal yardım algılarında gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız değişkenler t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, evli katılımcıların sosyal yardım algı düzeylerinin (3,93) bekar katılımcılara

(3,92) göre daha yüksek olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$) bulunmuştur.

Tablo 11: Yaş Gruplarına Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA)

Değişken	Yaş Grubu	Sayı	Ortalama	F değeri	p değeri
Sosyal Yardım Algısı	18-30	28	3,93	0,178	0,911
	31-45	71	3,93		
	46-60	77	3,94		
	61 ve üstü	24	3,90		

Katılımcıların yaş gruplarına göre sosyal yardım algısının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Buna göre en düşük sosyal yardım algısı ortalamasına sahip grubun 61 yaş ve üstü grubu oluşturan en yaşlı grup olurken, en yüksek ortalamaya sahip olan grubun ise 46-60 yaş aralığında yer alan katılımcılar olmuştur. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir ($p>0,05$).

Tablo 12: Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA)

Değişken	Eğitim Düzeyi	Sayı	Ortalama	F değeri	p değeri
Sosyal Yardım Algısı	İlkokul ve altı	104	3,94	1,243	0,295
	Ortaokul	50	3,90		
	Lise	37	3,92		
	Üniversite	9	4,03		

ANOVA sonuçlarına göre katılımcılardan ortaokul mezunu düzeyindekilerin sosyal yardım algısı ortalaması (3,90) en düşük grubu oluştururken, üniversite mezunlarının sosyal yardım algısı ortalaması (4,03) en yüksek grubu oluşturmaktadır. Ancak gruplar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını ($p>0,05$) göstermektedir.

Tablo 13: Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Sosyal Yardım Algısı Fark Testi (ANOVA)

Değişken	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Sayı	Ortalama	F değeri	p değeri
Sosyal Yardım Algısı	1-3	62	3,89	2,485	0,043*
	4-6	122	3,94		
	7 ve üstü	16	4,01		

*0,05 anlamlılık düzeyi

ANOVA sonuçlarına göre hane halkı sayısı 1-3 kişi olan grubun sosyal yardım algısı ortalaması 3,89 ile en düşük grubu oluşturduğu, en kalabalık grubu oluşturan 7 ve üstü grubun ise en yüksek sosyal yardım algısı ortalamasına sahip grubu oluşturduğu (4,01)

belirlenmiştir. Ayrıca gruplar arasındaki bu farkın istatistiksel açıdan da anlamlı bir farka işaret etmektedir ($p < 0,05$).

3.6.4. Korelasyon Analizleri v Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmada kullanılan sosyal yardım ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkilerin yönünü ve gücünü belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14: Pearson Korelasyon Analizi

Değişkenler		sorunlar	Kurumsal yapı	işleyiş	özellikler	işlevsellik	Sosyal yardım (genel)
sorunlar	Pearson Correlation	1	,329**	,454**	-,009	-,179*	,782**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,896	,011	,000
	N	200	200	200	200	200	200
Kurumsal yapı	Pearson Correlation	,329**	1	,446**	,089	-,341**	,656**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,209	,000	,000
	N	200	200	200	200	200	200
işleyiş	Pearson Correlation	,454**	,446**	1	-,158*	-,185**	,676**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,025	,009	,000
	N	200	200	200	200	200	200
özellikler	Pearson Correlation	-,009	,089	-,158*	1	-,073	,203**
	Sig. (2-tailed)	,896	,209	,025		,307	,004
	N	200	200	200	200	200	200
işlevsellik	Pearson Correlation	-,179*	-,341**	-,185**	-,073	1	,030
	Sig. (2-tailed)	,011	,000	,009	,307		,673
	N	200	200	200	200	200	200
Sosyal yardım (Genel)	Pearson Correlation	,782**	,656**	,676**	,203**	,030	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,004	,673	
	N	200	200	200	200	200	200

** .0,01 anlamlılık düzeyi * .0,05 anlamlılık düzeyi

Korelasyon analizine göre;

- Sorunlar ile kurumsal yapı arasında pozitif yönlü ve $r=0,329$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Sorunlar ile işleyiş arasında pozitif yönlü ve $r=0,454$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Sorunlar ile özellikler arasında negatif yönlü ve $r=-0,009$ gücünde ancak anlamlı olmayan ($p>0,05$) bir ilişki olduğu,
- Sorunlar ile işlevsellik arasında negatif yönlü ve $r=-0,179$ gücünde ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Sorunlar ile sosyal yardım algısı arasında pozitif yönlü ve $r=0,782$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Kurumsal yapı ile işleyiş arasında pozitif yönlü ve $r=0,446$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Kurumsal yapı ile özellikler arasında pozitif yönlü ve $r=0,089$ gücünde ancak anlamlı olmayan ($p>0,05$) bir ilişki olduğu,
- Kurumsal yapı ile işlevsellik arasında negatif yönlü ve $r=-0,341$ gücünde ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Kurumsal yapı ile sosyal yardım algısı arasında pozitif yönlü ve $r=0,656$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- İşleyiş ile özellikler arasında negatif yönlü ve $r=-0,158$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,

- İşleyiş ile işlevsellik arasında negatif yönlü ve $r=-0,185$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- İşleyiş ile sosyal yardım algısı arasında pozitif yönlü ve $r=0,676$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- Özellikler ile işlevsellik arasında negatif yönlü ve $r=-0,079$ gücünde ancak anlamlı olmayan ($p>0,05$) bir ilişki olduğu,
- Özellikler ile sosyal yardım algısı arasında pozitif yönlü ve $r=0,203$ gücünde anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki olduğu,
- İşlevsellik ile sosyal yardım algısı arasında pozitif yönlü ve $r=0,030$ gücünde ancak anlamlı olmayan ($p>0,05$) bir ilişki olduğu

Sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar uyarınca **H1**, **H2** ve **H5** hipotezleri kabul edilirken, **H3**, **H4**, **H6**, **H7**, **H8**, **H9** ve **H10** hipotezleri ise ret edilmiştir.

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Teknoloji çağı olarak adlandırabileceğimiz günümüz dünyasında ekonominin, teknolojinin, bilimin gelişmesi insanların yeni fikirlere açılması ve gelişen her olaya tekrardan yeni alternatif yolların aranarak daha da geliştirilmesi çabası globalleşen dünyada bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir.

Dünya üzerinde gerçekleşen her türlü savaş (askeri, ekonomik, psikolojik, teknolojik vb.) beraberinde büyük maddi külfetler getirmiş ve bunların yanına doğal afetlerin (deprem, sel, heyelan vb.) eklenmesiyle insanlık belli dönemlerde zor bir sürece girmiştir.

Bu zorlukların üstesinden gelebilecek mekanizmanın özünü oluşturan devlet veya gündelik tabirle baştaki hükümetler bu sorunlara çözüm olabilecek çeşitli yolları halk tabakasına sunmuş ve zararı minimum seviyeye indirmeye gayret etmiştir. Elbette bu uğurda gerçekleştirilen faaliyetler ile birlikte çeşitli sebeplere bağlı olarak bir takım sorunlar baş göstermiştir bu sorunlar hazırlanan çalışmaya göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Sosyal yardımlar, sadece dönemin partisine yakın kişilere daha yoğunlukta verilmektedir.
- Devlet, sosyal yardımları karşılıksız bir görevden ziyade belli bir tabaka oluşturma maksadı ile yapmaktadır.
- Sosyal yardımlar gizlilik içerisinde yapılmamaktadır.
- Halk tabakasına göre sosyal yardım veren kurumlar birden fazladır ve bu durum karışıklığa yol açmaktadır.
- Sosyal yardım veren her türlü kurum ve kuruluş kimi zaman rencide edici davranabilmektedir.
- Sosyal yardımdan yararlananların son durumlarını takip edecek yeterli bir sistem bulunmamaktadır.

- Salt bir şekilde sürekli sosyal yardım uygulamasının devam etmesi olumlu karşılanmamaktadır.

- Sosyal yardımlar kuralına göre yapılmamaktadır.
- Sosyal yardımların, tamamen ihtiyacı olanlara ulaştırıldığı şüphe ile bakılan bir noktadır.

- Sosyal yardımların ihtiyaçları tamamen karşılamadığı bir gerçektir.
- Sosyal yardım uygulamalarından kolayca faydalanabilme noktasında sıkıntı yaşanmaktadır.

- Sosyal yardımlar kişilerde tembellik oluşturmakta ve çalışmamaya sürüklemektedir.

- Sosyal yardımlardaki en büyük problem bu görevin siyasi bir çıkar için kullanılmasıdır.

Sayılan bu maddelerden anlaşılmaktadır ki sosyal yardım uygulamalarında çeşitli sorunlar baş göstermektedir. İşte bu noktada sosyal yardımın kutsallığına gölge düşmekte ve halkın devlete ve sosyal yardım yapan her türlü mekanizmaya güveni azalmaktadır.

Yapılan çalışmada bir takım sorular da cevap bulmuştur. 200 kişi üzerine yapılan çalışmada özellikle yardımlarla ilgili üzerinde durulan bazı sorular cevaplarından anlaşılacağı üzere çalışmanın mihenk taşı oluşturmuş ve yol gösterici olmuştur. Buna göre;

Anket çalışmasında üzerinde durulan sorulardan ilki olan “sosyal yardımlar gerekli bir uygulamadır” sorusuna 200 kişilik sosyal yardım alıcısı ve adayının 173’ü “kesinlikle katılıyorum” diyerek gerekli olduğunu belirtmiştir. (%86,5)

Elbette 4. soruya bakıldığı zaman yine 200 kişinin 179’u sosyal yardımları son çare olarak görmemektedir. (%89,5) Çünkü onlara göre sosyal yardım devamlı olmaktan ziyade daha çok devamlılık sağlayacak bir istihdama yöneltmelidir.

Anket araştırmasının 2. sorusu olan “sosyal yardımlar toplumun her kesimine eşit bir şekilde verilmelidir” 200 kişinin 178’inden alınan “kesinlikle katılıyorum” cevabı yine aynı kişilerin günlük yaşantılarından anlaşılacağı üzere adilane bir dağıtım olmadığını göstermektedir. (%89)

Anket araştırması 14. soruya bakıldığı zaman 200 kişinin 172’si sosyal yardımların ihtiyaçları tamamen karşılamadığını düşünmektedir. (%86) Onların bu görüşünü 19. soru desteklemektedir. Ankete katılan 200 kişinin 93’ü (%46,5) ve 98’ine (%49) göre sosyal yardımlar yalnız seçim zamanları üzerine daha çok durulan bir konudur.

Kamu yönetimi disipliniinde sosyal politikaların öncelikli çözüm başlığı yoksulluğun ne olduğu, hangi sebeplerden dolayı ortaya çıktığı ve bu sebeplerle nasıl mücadele edileceğidir. Bu konular bugün en çok tartışılan başlıklar arasındadır. Çünkü bu problemler kalıcı bir çözüm yoluna hala kavuşturulamamış ve ülkelerin gündemini her daim meşgul etmeye devam etmiştir (Güneş, 2012: 154).

Yardım alanlar açısından sosyal yardım kuruluşlarına olan yakınlık büyük önem teşkil etmektedir. Gerçek manada vakıfların çok geniş bir sistem ağına sahip olması, muhtaç bireylerin cevaplarına mümkün olan en hızlı cevap verme ve geri dönüş reaksiyonunu da beraberinde getirmektedir. İşte böyle bir durumda yoksul bireylerin durumlarından daha çabuk haberdar olunmakta ve yardımlar en yakın birim tarafından en kısa sürede yerine getirilmektedir (Aydın, 2013: 76). Yardım kuruluşuna yakın vatandaşların son durumlarından daha net ve dikkatli bir biçimde haberdar olunabilir.

Ekonomik sebeplerden dolayı işsiz kalmış bireylere maddi yardımdan ziyade yapılacak girişimcilik teşvikleri hem bireye hem de ülke ekonomisine gözle görülür bir fayda sağlayacaktır. Bu amaç kapsamında gerçekleştirilen en önemli projelerden biride; 2001 krizinden sonra piyasa da faaliyete geçirilen mikro kredi projeleridir. Bu proje ile bireyler kır veya kent yaşamında kendi işlerinin sahibi olmak ve girişimcilik potansiyelini ortaya çıkarmak imkânına sahip olmuşlardır (Ceyhan, 2016: 156-157).

Yardımlar tek merkezden yapılmalı ve bu alandaki karmaşa kaldırılmalıdır. Örneğin üniversite öğrencilerine eğitim hayatında kolaylık sağlamak için Bakanlıklar, Belediyeler, SSK, Bağ-Kur, Üniversiteler ve Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından yapılan yardımlar sadece Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından yapılmalı böylece yurtlara öğrenci çekilerek boşluklar doldurulmalıdır. Gerekirse bu yardımlar maddi şartları son derece uygun olan devlet yurtlarında kalma şartı ile yerine getirilmelidir. Bu yardımlar eğitim hayatından sonra mesleğe atılma kredisi ile tamamlanmalı ve öğrenciler teşvik edilmelidir (Üçışık, 2013: 88-89). Şahısların niteliğine göre (öğrenci, engelli, yaşlı vb.) tek merkezden yapılacak bu yardımlar sayesinde birden fazla kurum maddi külfet altına girmeyecek ve sadece kendi grubundaki vatandaşlara yardım yapacaktır.

Yine sosyal yardımlar alanındaki problemlere yönelik bir takım sorun çözücü etkenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Çınar, 2013: 67):

- Yardımların izlenmesini kontrollü bir şekilde sağlamak: Bu yolla aynı haneye ve hane içindekilere tekrar eden yardımların yapılmasının önüne geçilmiş olunabilir.
- Sahteciliği ve yalanı önlemek adına başvuru yapanların ekonomik durumlarının verisel analizinin kolay bir şekilde yapılması: Bu husus yardım yapan kurumlarla iç içe çalışılarak ve vatandaş izni ile yapılabilir.
- Araştırmanın yapıldığı sahadan, kontrolün gerçekleştirildiği mekâna iletişimin güçlü yapılabilmesi: Böylece yardım alacak kişilerin verdiği bilgilerin doğruluğu hızlı bir şekilde yerinde denetlenebilir.
- Kurumlar arası etkileşim ve iletişimin güçlü olması: Bu yolla yardım talebinde bulunan kişinin daha önce başka kurumdan yardım alıp almadığının takibi kurumların birbirleri ile koordine bir şekilde çalışması ile halledilebilir.

Yukarıda sayılan maddeler dışında araştırmamın gidişatına göre sosyal yardımla ilgili çeşitli kurum ve kuruluşlara aşağıdaki önerileri sıralayabilirim:

- Devlet ayakta durmak istiyorsa sadece oy aldığı kesimi değil vergi aldığı bütün kesimi denk tutarak yardımı yapmalıdır.

- Devletin sosyal yardımdan tek beklentisi sağlıklı bireyler ve güvenli gelecek kuşaklar olmalıdır.

- Sosyal yardım yapılacak tüm bireyler sadece belli bir komisyon tarafından bilinmeli kesinlikle isimleri medya sanal ortam gibi mecralara düşürülmemelidir.

- Sosyal yardım yapan tüm kurum ve kuruluşlar, yerel yönetim birlikleri ve STK'lar her bir ilde tek bir çatı altında toplanmalıdır.

- Sosyal yardım devletin bir lütuf kapısı değil insan yaşatma projesi olarak görülmelidir.

- Sosyal yardım her dönem oy alma uğruna süreklilik arz etmemeli tam aksine istihdam yolları sağlanarak bir an önce son bulmalıdır. Çünkü vatandaşa göre günü kurtaracak eylemden ziyade geleceği kurtaracak eylem kişiyi devlete daha fazla bağlayacaktır.

- Sosyal yardım adına oluşturulmuş kurum ve kuruluşlarda sadece bu işle ilgili bir takip mekanizması oluşturulmalı ve yardım sağlanan bireylerin her türlü durumu daha yakından takip edilmelidir. Çünkü araştırmanın sağladığı verilere göre sosyal yardıma ihtiyacı kalmayan bireyler bu yardımları almaya devam etmekte ve devlete gereksiz külfet sağlamaktadır.

- Sosyal yardımlar ile birlikte topluma kazandırıcı faaliyetler daha fazla desteklenmelidir. Özellikle engelli bireylere yapılacak sosyal yardımdan ziyade onların toplumdan kopmalarını engelleyecek rehabilite edici faaliyetler çok önemlidir ve ağırlık verilmelidir.

- Sosyal yardımlar için hayırsever kuruluşlar daha fazla teşvik edilmeli bu uğurda dini, kültürel, sosyal vb. gibi guruplarla parti ayrımı gözetmeksizin bir bütün halinde hareket edilmelidir.

- Sosyal yardımın nakit olarak yapılmasından ziyade çeşitli ihtiyaç kalemlerine (gıda, erzak, giyim, ilaç, vb.) göre yapılması daha muteber bir yoldur.

Araştırmanın son önerisi sosyal yardım alanlar tarafından özeleştirici mahiyetinde olmuştur. Buna göre sosyal yardım uygulamaları, alanlar tarafından da istismar edilmemelidir. İşte bu noktada 7. Maddede saydığımız takip mekanizmasının devreye sokulması bu durumun önüne büyük ölçüde geçecektir.

KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2018). Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı. Doktora Tezi. Bursa
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018a). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu. <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/hakkimizda/sosyal-yardimlasma-ve-dayan%C4%B1smayi-tesvik-fonu/> (08.05.2019).
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018b). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Barınma Yardımları.” <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (10.05.2019)
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018c). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Gıda Yardımları.” <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (10.05.2019)
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018d). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Yakacak Yardımları.” <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (10.05.2019)
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018e). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Sağlık Yardımları.” <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (11.05.2019)

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018f). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Eğitim Yardımı.”

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (11.05.2019)

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018g). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Engelli Yardımları”

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (13.05.2019)

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018h). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Programlarımız. “Özel Amaçlı Yardımlar.”

<https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (10.05.2019)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Md.2),

<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/khk/633-sayili-aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkinda-khk.pdf> (17.12.2012)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge (Md.6),

<https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/24549> (18.12.2018)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge. (Md.5)

Akbaş, H. , Bozkurt S. ve Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devlet’inde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, ss.165-202

- AK Parti Kalkınma ve Demokratikleşme Programı (2002).
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/926/200205071.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (25.04.2019)
- AK Parti 2023 siyasi vizyonu <https://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasi-vizyon/>
(29.04.2019)
- Akpınar, M. , Şahin, A. , Zengin, E. (2012). Sosyal Yardımların Yerel Düzeyde Sunulması: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4(3), ss.21-28
- Alagöz, M. , Yapar, S. (2003). Kalkınma Planları Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sorunu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 10, ss.439-451.
- ALO 144 Sosyal Yardım Hattı Nedir? Kimler Faydalanır? Nasıl Hizmet Verir?
<https://engellilerdostu.com/alo-144-sosyal-yardim-hatti-nedir-kimler-faydalanir-nasil-hizmet-verir/> (24.04.2019)
- Alver, K. (2017). Kent Sosyolojisi, Konya: Çizgi Kitapevi
- Arslan, N. (2014). Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisinin İncelenmesi: Sivas İlinde Bir Alan Araştırması, LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), ss.16-31
- Atanır, H. (2011). Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımı Uygulamaları, Çalışma İlişkileri Dergisi, 2(1), ss.143-169.
- Atanır, H. (2016). Türkiye’de Yoksulluk Sosyal Yardım ve Sivil Toplum Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme, Ankara: Dorlion Yayınları
- Aydın, M. (2008). Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler, İstanbul: Yedirenk Yayınları
<https://docplayer.biz.tr/4281470-Sosyal-politika-ve-yerel-yonetimler-murat-aydin.html> (01.05.2019)

- Aykanat, M. (2015). Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı. Doktora Tezi. Konya
- Aykara, A. (2016). Sosyal Hizmet Etiğinde Evrenselcilik ve Kültürel Görecilik, Toplum ve Sosyal Hizmet, 27(2), ss.153-166
- Ayni Yardım Nedir? <http://iskanunu.com/sizin-sorduklariniz/2594-ayni-yardim-nedirayni-yardim-nedir/> (21.03.2019)
- Bakan, S. , Özdemir, H. (2012). Sosyal Politika Açısından Chp ile Akp'nin Karşılaştırılması, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 3(1), ss.22-50
- Başlevent, C. (2015). Sosyal Yardımlar, İktisat ve Toplum Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 53, ss.37-41
- Batal, S. , Tuğlu, K. (2018). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çok Düzlemli Yönetişim ve Kent Diplomasisi Bakımından Değerlendirilmesi, TESAM Akademi Dergisi, ss.189-214
- Bayartan, M. (2008). Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar Ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler. Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 10 (1), ss.157-175
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 21, ss.81-114
- Baytal, Y. (2012). Atatürk Döneminde Sosyal Yardım Faaliyetleri (1923-1938), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Bostan, M. (2017). Osmanlı'da Vakıfların Yeri ve Önemi, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2(7), ss.119 – 128
- Bozkuş, A. A. (2009). Genel Esaslarıyla Türk Hukuku'nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara

- Boztepe, C. (2017). Sosyal Yardım Yapanlar Dikkat! Aramızda Kalsın...
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/sosyal-yardim-yapanlar-dikkat-aramizda-kalsin-40687901> (23.12.2018)
- Buğra, A. , Keyder, Ç. (2003). Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). Ankara
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. 2013 Yılı Bütçesi
<http://www.bumko.gov.tr/TR,3629/2013-yili-butce.html> (25.04.2019)
- Canbay, T. , Demir, M. (2013). Türkiye'de Sosyal Güvenlik Açıkları ve Sosyal Güvenlik Ahlakı, Yönetim ve Ekonomi. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(2), ss.303-315
- Ceren, A. (2017). Sosyal Yardımların Yönetilmesi: Kahramanmaraş Örneği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara
- Çelik, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(1), ss.1-20
- Çetin, H. (2014). Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora Tezi. Ankara
- Çetin, T. (1993). Kurtuluş Savaşı Yıllarında İşgal Bölgesi Köy ve Köylüsü, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 1 (3), ss.175-190
- Çinko, L. (2006). Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 61(01), ss.103-116
- Dama, N. (2016). Türkiye'de Sosyal Yardımların Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara
- Daşlı, Y. (2015). Sosyal Yardımların Sorunlu Alanı: Muhtaçlık Tespiti, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 39(2), ss.135-154

- Demirbaş, A. (2018).“İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!”
<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ahmet-demirbas/600403.aspx>
(09.12.2018)
- Demirhan, Y. , Kartal, N. (2014). 1980 Sonrası Yoksullukla Mücadelenin Başlıca Aracı Olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun Kuruluş ve Varlık Nedenlerine İlişkin Bazı Tespitler, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 42, ss.257-268
- Demokrat Parti Kanunları (1946). Madde: 5
https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/917/200805461_1_946.pdf?sequence=1&isAllowed=y (17.04.19)
- Dilik, S. (1980). Sosyal Yardımlar: İki Anlamlı Bir Terim. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 35 (01), ss.55-72
- Dilik, S. (1985). Atatürk Döneminde Sosyal Politika, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 40(01), ss.93-102
- DİSK/GENEL-İŞ. (2018). Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Durumu ve Sorunları Raporu. <http://cloudsdomain.com/uploads/dosya/18279.pdf> (30.04.2019)
- Dodurka, B. Z. (2014). Türkiye de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar - Çalışma Raporu. <https://docplayer.biz.tr/4398738-Turkiye-de-merkezi-devlet-eliyle-yapilan-sosyal-yardimlar-calisma-raporu-berra-zeynep-dodurka-aralik-2014.html> (15.12.2018)
- Doğan, Y. (2008). Türkiye'de Sosyal Devlet Harcamalarının Gelişimi (1980-2006). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Edirne
- Doğan, A. (2016). Sosyal Yardımların Yoksulların Siyasal Tercihine Etkisi: Kent Yoksulları Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9(3), ss.69-89

- Doğruöz, V. T. (2019). İkinci Dünya Savaşı Sırasında Kırklareli'nde Sosyal Yardımlaşma Faaliyetleri, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 9(17), ss.24-53
- Duru, M.C. (1939). Sosyal Yardım Prensipleri ve Tatbikleri, İstanbul: Cumhuriyet Halk Partisi Yayını
- Dündar, Ö. Z. (2011). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi, Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 1(2), ss.117-126
- Eroğlu, E. , Köktan, Y. (2015). Ahilik Kültürü ve Geleneksel Sohbet Toplantıları, Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 5, ss.339-348
- Erol, S. I. (2014). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Yoksullara Yönelik Sosyal Politikaları: Van Örneği, Journal of Life Economics, 1 (2), ss.149-170
- Ersöz, H. Y. (2006). Sosyal Politika - Sosyal Devlet - Yerel Yönetimler İlişkisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 55 (1), ss.759-775
- Es, M. , Başkurt, M. , Zengin, E. (2013). Kentsel Yoksulluğun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik Uygulamaları, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(1), ss.21-39
- Genç, M. (2014). Klasik Osmanlı Sosyal-İktisadi Sistemi ve Vakıflar, Vakıflar Dergisi, Sayı: 42, ss.9-18
- Gezer, E. (2015). Türkiye'de Kamu Kaynaklı Sosyal Yardımlar: Sansürlü Regresyon Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı. Ekonometri Programı. Yüksek Lisans Tezi. İzmir
- Gözcü, A. (2016). I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti'nin Gündelik Hayatından Kesitler, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 16 (32), ss.133-167
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, Ankara Sanayi Odası Dergisi, ss.42-56

- Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı:24, ss.149-184
- Güngör, T. (2014). Sosyal Yardımlar İyi de Tembelliğe de Teşvik Ediyor. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sosyal-yardimlar-iyi-de-tembelligi-de-tesvik-ediyor/18835> (28.06.2019)
- Gürbüz, S. , Şahin, F. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz, 5. Baskı, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Gürsoy, S. (2011). Sosyal Politikada Dönüşüm ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. DPT Uzmanlık Tezi. Ankara
- Hülakü, O. G. (2018). Kentsel Yoksulluğu Azaltmada Yerel Sosyal Yardımlar: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi. Yalova
- İncedal, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi. Ankara
- Kabaş, T. (2013). 2002 Yılından Sonra Türkiye'nin Yoksullukla Mücadele Performansının Değerlendirilmesi, Maliye Dergisi, Sayı: 164, ss. 68-81
- Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları. 11. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <http://onbirinciplan.gov.tr/wp-content/uploads/2018/01/Kalk%C4%B1nma-S%C3%BCrecinde-Sivil-Toplum-Kurulu%C5%9Flar%C4%B1-%C3%96n-Rapor.pdf> (01.05.2019)

- Kapusızoğlu, M. (2011). Ekonomik Kriz. 2002 Seçimleri ve Seçmen Tercihii, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 3(2), ss.121-131
- Karabulut, A. (2011). Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Karagöl, E. T. (2013). Ak Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi, Ankara: SETA Yayınları
http://file.setav.org/Files/Pdf/20130304144535_ak_parti_donemi_turkiye_ekonomisi_web.pdf (25.04.2019)
- Karagöl, E. T. (2016). 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Ekonomisi, Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2), ss.37-49
- Karagöl, E. T. , Dama, N. (2015). Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Sayı:138, ss.1-32
- Karaman, B. , Özçalık, M. (2007). Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü, Yönetim ve Ekonomi, 14(1), ss.25-41
- Kasalak, Ç. (2013). Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Konya
- Kaya, T. (2017). Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Muratpaşa ve Kepez Belediyeleri Örneği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı. Yüksek Lisans Tezi. Denizli
- Keleş, R. (1992). Yerinden Yönetim ve Siyaset, İstanbul: Cem Yayınevi
- Kesgin, B. (2012). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 26, ss.169-180

- Kesgin, B. (2014). Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım, İstanbul: Açılım Kitap Yayınevi
- Kesgin, B. (2019). Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik, Bursa: Ekin Yayınevi
- Kılıç, R. , Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 34, ss.93-114
- Kıranlar, S. (2013). Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Koçak, O. , Gürün, F. (2015). Ahilik Geleneğinin Günümüzde Sosyal İçerme Politikalarına Olabilecek Katkıları, Emek ve Toplum Dergisi, 4(8), ss.126-143
- Koray, M. (2005). Sosyal Politika, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları
- Koray, M. (2007). Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak, Çalışma ve Toplum, 2007/4, Sayı: 15
- Koylu, Z. , Altay, S. (2008). Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti'nin Kuruluşu ve Yapılan Yasal Düzenlemeler (1920-1923), Erdemir, A. D. Öncel, Ö. Küçükdağ, Y. Okka, B. Erer, S. (ed). 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı, 2008, Konya, ss.1061-1081
- Koytak, A. H. S. (2014). Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Politikadaki Dönüşüm, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(5), ss.70-89
- Köprülü, M. (1974). Tarihte Vakıflar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(8), ss.479-518
- Kut inancı. https://www.turkebilgi.com/kut_inanc%C4%B1 (20.03.2019)
- Kutlu, D. (2014). Türkiye’de Sosyal Yardım Rejiminin Oluşumu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Doktora Tezi. Ankara

- Küçükali, A. (2015). Sosyal Yardımların Seçmen Tercihleri Üzerindeki Etkileri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19 (2), ss.49-69
- Metin, O. (2011). Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar, Çalışma ve Toplum Dergisi, 1(28), ss.179-200
- Özdemir, İ. M. (2008). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Konya
- Öztürk, M. (2018). Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma İçin Bazı Sivil Toplum Kuruluşları ve Dernekler. <https://www.ogrenmetasarimlari.com/turkiyede-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-icin-bazi-sivil-toplum-kuruluslari-ve-dernekler/> (05.06.2019)
- Öztürk, N. , Öztürk, Y. (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Ankara: Palme Yayıncılık
- ‘Paket Paket’ Sosyal Yardım Devreye Girdi. (2016). <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/cem-kilic/paket-paket-sosyal-yardim-devreye-girdi-2204819> (29.06.2019).
- Sevin, Ç. (2007). Sosyal Yardımda Etik Boyut: Ankara İlinde Sivil Toplum Kuruluşlarından Sosyal Yardım Alan Gençler Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., Çinko, M. (2008). Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi. 2. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Sosyal Yardımlar 15 Yılda 28 Kat Arttı <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/12/29/sosyal-yardimlar-15-yilda-28-kat-artti> (21.04.2019)
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı 9. Kalkınma Planı. <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf> (30.04.2019)

- Şahinoğlu, İ. (2014). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Şenkal, A. (2005). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, İstanbul: Alfa Yayınları
- Şentürk, F. (2016). Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi, Sosyal Güvence Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 9 ss.102-139
- Talas, D. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, Türklük Bilimi Araştırmaları, (29), ss.387-401
- Taşçı, F. (2008). Sosyal yardım Yapma(ma) Gerekçeleri Üzerine Yaklaşımlar, Kamu İş Dergisi, 9(4), ss.1-17
- Taşkesen, M. Ö. (2017). Osmanlı Döneminde Sosyal Refah Sistemi Olarak Vakıflar, İş ve Hayat Dergisi, Sayı:5, ss.57-66
- Teber, V. (2017). Sosyal Yardımların Çalışma Hayatındaki Olumsuz Etkileri: Tembellik. Pamukkale Üniversitesi. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi. Denizli
- Tekaüd nedir? Ne demek? <https://www.turkcesozlukler.com/teka%C3%BCd-nedir-ne-demek> (04.04.2019)
- Tiyek, R. , Doğan, M. (2018). AK Parti Döneminde (2002-2015) Sosyal Yardım Uygulamaları, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6(15), ss.1045-1059
- Toprak, Z. (1978). Cihan Harbi Yıllarında İttihat ve Terakkinin İaşe Politikası, Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, Cilt: 6, ss.211-225
- Tuncay, A. C. (1986). Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1932). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0d741d723ec9.55761352 (09.12.2018)

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler. m.61,
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Cumhuriyetin Nitelikleri. m.2, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (16.12.2018)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları. m.41, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (18.12.2018)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Mahalli İdareler. Md.127, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (19.05.2015)
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Personel Başkanlığı. Hizmet Kolları ve Yıllar İtibariyle Faaliyette Bulunan Sendika Sayıları. <http://www.dpb.gov.tr/tr-istatistikler/sendikal-istatistikler> (09.06.2019)
- Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. İllere Göre Kooperatif Sayıları. <http://risk.ticaret.gov.tr/data/572b46fc1a79f50cd8a22b31/3-illere%20Gore%20Kooperatif%20Sayilari.pdf> (09.06.2019)
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. Dernek Sayıları. <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari> (09.06.2019)
- Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü. Yeni Vakıfların Yıllara Göre Dağılımı. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/YEN%C4%B0%20VAKIFLARIN%20YIL%20BAZINDA%20DA%C4%9EILIMI%20\(1980-17.07.2018\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/YEN%C4%B0%20VAKIFLARIN%20YIL%20BAZINDA%20DA%C4%9EILIMI%20(1980-17.07.2018).pdf) (09.06.2019)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu. İllere Göre Esnaf, İşyeri, Nüfus ve Oda Bilgileri. <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sicil/4.pdf> (09.06.2019)
- Türkiye İstatistik Kurumu Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Veri Tabanı. <http://rapory.tuik.gov.tr/01-07-2019-12:51:17-6702606481782676874671233531.html> (30.06.2019)

- Türkiye İstatistik Kurumu. Sağlık Harcamaları İstatistikleri. Sağlık Harcamaları ile İlgili Göstergeler. http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1084 (17.05.2019)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2017). Türkiye Sağlık Sektörüne Genel Bakış. <https://www.tobb.org.tr/saglik/20171229-tss-genel-bakis-tr.pdf> (17.05.2019)
- Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Durumu ve Sorunları, (2018). http://t24.com.tr/files/20180906141027_sosyal-guvenlik-raporu-04.09.pdf (23.12.2018)
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik, Akademik İncelemeler Dergisi, 8(3), ss.275-305
- Uçaktürk, T. , Uçaktürk, A. , Özkan, M. (2009). “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, ss. 1-15 http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/ahmet.ucakturk/bildiri/ahmet.ucakturk11.08.2011_04.20.14bildiri.pdf (30.05,2019)
- Uçar, F. (2017). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Bir Örnek: İzmir Yardım Sevenler Derneği, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi, 9(33), ss.18-26
- Uğur, S. (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, BURSA: Ekin Yayın Basım Dağıtım
- Üzümcü, A. , Korkat, M. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(8), ss.135-166
- Yağmur, F. (1986). Türk Sosyal Güvenliği ve Bağımsız Çalışanların Bu Sistem İçindeki Yeri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0 (35-36), ss.53-69

- Yay, S. (2015). 1980'den Günümüze Türkiye'de Sosyal Yardım Alanındaki Gelişmeler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 7(1), ss.18-33
- Yılmaz, A. , Aksanyar, Y. , Güler, T. (2018). Sosyal Yardım Olgusu ve Türkiye'de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları, EKEV Akademi Dergisi, Yıl:22, Sayı:73, ss: 595-612
- Yuvalı, E. (2017). Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Merkezi (Kamusal) Sosyal Yardımlar, Ankara: Turhan Yayınevi
- Zürcher, E. J. (1995). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, (Çev. Yasemin Saner Gönen) İstanbul: İletişim Yayınları
- 12 Milyondan Fazla Kişi Sosyal Yardımla Yaşıyor. (2018). <https://www.aydinlik.com.tr/12-milyondan-fazla-kisi-sosyal-yardimla-yasiyor-ekonomi-eylul-2018> (29.06.2019)
- 227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Vo5WrzupEgIJ:https://www.vgm.gov.tr/_layouts/download.aspx%3FSourceUrl%3D/Mevzuat%252F02%2520%252D%2520KANUN%252Fwebicerik65%252Epdf+%&cd=1&hl=tr&ct=cink&gl=tr (25.12.2018)
- 351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu. (1961). 10887 No'lu Resmî Gazete. http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/351sayilikanun_yeni.pdf (19.12.2018)
- 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (Md.8), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1-1..pdf> (18.12.2018)

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (Md.9), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1-1..pdf> (18.12.2018)

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (Md.10), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1-1..pdf> (18.12.2018)

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı, (Md.14), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1-1..pdf> (18.12.2018)

2019'da Yapılacak Sosyal Yardım Rakamları. <https://www.paradurumu.com/guzellessin-hayat/ikiz-bebek-dogumuna-ek-destek-de-dahil-2019da-yapilacak-sosyal-yardim-rakamlari-haberi-4194> (29.06.2019)

3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, (1986). (Md.1)

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. (2005). (Md.1), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (11.03.2019)

6637 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2015). Madde 16. Doğum Yardımı. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150407-19.htm> (10.09.2019)

EK (ANKET FORMU)

Sayın katılımcı; Bu çalışma “Türkiye’de Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Vatandaş Algısı: Çayırova İlçesinde Bir Araştırma” konulu yüksek lisans çalışması için yapılmaktadır. Anket sonucu elde edilen veriler ve sonuçlar bilimsel çalışma amaçlı kullanılacak olup gizli kalacaktır. Dolayısıyla çalışmaya vereceğiniz tutarlı ve samimi cevaplar çalışmanın güvenilirliğini ve doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayacaktır. Değerli fikirleriniz ile ankete sağlayacağınız katılımınız için teşekkür ederiz. (Danışman: Doç. Dr. Hakan CANDAN)

Yüksel MARAZER-Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi (y.marazer74@gmail.com)

I.Anketi Dolduran Kişiyeye Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyetiniz	() Erkek () Kadın
Yaşınız	() 18-30 () 31-45 () 46-60 () 61- yaş ve Üstü
Eğitim Durumunuz	() İlköğretim () Ortaöğretim () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
Medeni Durumunuz?	() Evli () Bekar () Boşanmış
Hanenizde kaç kişi barınmaktadır?	() 1-3 () 4-6 () 7- ve Üstü

İFADELER		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Sosyal yardımlar gerekli bir uygulamadır					
2	Sosyal yardımlar toplumun her kesimine eşit bir şekilde verilmelidir					
3	Sosyal yardımlar devletin karşılıksız görevidir					
4	Yoksul kesim için sosyal yardımlar son çaredir					
5	Sosyal yardımlar gizlilik içerisinde yapılmalıdır					
6	Sosyal yardım veren kurumların çokluğu karışıklığa neden olmaktadır					
7	Sosyal yardım veren kurum ve kuruluşlar tek bir çatı altında toplanmalıdır					
8	Sosyal yardımı veren kuruluşlar bazen rencide edici davranabilmektedir					
9	Sosyal yardım alıcıları belirlenirken isimler gizli arşivde tutulmalıdır					
10	Sosyal yardım alanların son durumları verilerle takip edilmelidir					
11	Sosyal yardımın devamlılığından ziyade istihdam sağlayıcı olması daha önemlidir					
12	Sosyal yardımlar kuralına göre yapılmalıdır					
13	Sosyal yardımlar her daim ihtiyacı olanlara ulaştırılmaktadır					
14	Sosyal yardımlar ihtiyaçları tamamen karşılamaktadır					
15	Sosyal yardım uygulamalarından kolayca faydalanılmaktadır					
16	Sosyal yardımlar bazen alıcılar tarafından suistimal edilebilmektedir					
17	Sosyal yardımlar kişileri çalışmamaya sürüklemektedir					
18	Sosyal yardım alan kişi sayısının artması aslında olumsuz bir durum ifade etmektedir					
19	Sosyal yardımlar siyasi malzeme haline getirilebilmektedir					
20	Sosyal yardımlar ile birlikte topluma kazandırıcı faaliyetler desteklenmelidir					
21	Sosyal yardımlar için hayırsever kuruluşlarda teşvik edilmelidir					
22	Sosyal yardım daha çok nakit (nakdi) olarak yapılmalıdır					
23	Sosyal yardım daha çok mal (ayni) olarak yapılmalıdır					
24	Sosyal yardım hem nakit (nakdi) hem mal (ayni) olarak yapılmalıdır					